

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

Инфляцияға шолу

2015 жылғы 4-тоқсан

Алматы, Қазақстан

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
I. Макроэкономикалық жағдай және қаржы секторының дамуы.....	4
1. Сыртқы макроэкономикалық жағдай	4
1.1 Әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал	4
1.2 Қазақстанның саудадағы әріптестер елдеріндегі экономикалық ахуал	6
1.2.1 Қытай.....	6
1.2.2 Еуропалық Одақ	8
1.2.3 Ресей.....	9
2. Ішкі экономика.....	12
2.1 Ақша-кредит саясаты және қаржы секторын дамыту	12
2.1.1 Ақша нарығы және ҚРҰБ операциялары	12
2.1.2 Валюта нарығы және ҚРҰБ шетел валютасымен операциялары	13
2.1.3 Депозит нарығы.....	15
2.1.4 Кредит нарығы.....	16
2.1.5 Ақша агрегаттары	16
2.2 Бағалар және инфляциялық процестер	17
2.3 Нақты сектордың дамуы	20
2.3.1 Ішкі сұраныс	20
2.3.2 Ішкі өндіріс	23
2.3.3 Еңбек нарығы және жұмыссыздық	25
2.4 Бюджет саясаты.....	26
2.5 Төлем балансы	28
II. Негізгі макроэкономикалық көрсеткіштер болжамы және ақша-кредит саясатының бұдан былайғы бағыттары.....	31
1. Болжамдарға арналған сыртқы өлшемдердің негізгі жорамалдары	31
2. Базалық сценарий бойынша болжам	32
3. Ортамерзімді перспективадағы тәуекелдер.....	35
Негізгі терминдер және ұғымдар	37
Ақша-кредит саясаты құралдарының эволюциясы.....	43
Қосымша	44

КІРІСПЕ

Қазақстан Республикасында баға тұрақтылығын қамтамасыз ету Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің негізгі мақсаты болып табылады.

Баға тұрақтылығын қамтамасыз ету макроэкономикалық дамудың ағымдағы деңгейін ескере отырып тұрақты және жеткілікті түрде төмен инфляцияға қол жеткізуді және сақтауды білдіреді.

Қазақстан экономикасының дамуы 2015 жылғы төртінші тоқсанда сыртқы және ішкі қолайсыз факторлардың ықпалында болды. Мұнайға деген ұсыныстың шамадан артық болуы жағдайында әлемдік нарықтарда баға 2008 жылғы желтоқсаннан бері ең төменгі мәнге жетіп, құлдырауын жалғастырды. Оған қоса ахуалға АҚШ ФРЖ негізгі пайыздық мөлшерлемені көтеруі қосымша қысым көрсетті, бұл қаржы қаражатының дамушы елдерден дамыған мемлекеттердің нарығына әкелінуін ынталандырды.

Осы жағдайда икемді баға белгілеу шеңберінде ұлттық валютаның бұдан әрі әлсіреуі байқалды. Ақша нарығында пайыздық мөлшерлемелер девальвациялық күтулерді көрсете отырып, құбылмалы болып қалды.

Қолайсыз сыртқы жағдайлар аясында 2015 жылғы қарашада Ұлттық Банк ақша-кредит саясатын іске асыруға қатысты тәсілдерді өзгертті және валюта нарығына қатысуын азайтты. Шаралар ең алдымен, валюта нарығындағы ахуалды тұрақтандыруға және қаражаттың ақша нарығынан валюта нарығына ауысуын шектеуге бағытталды.

Бұл міндетке жалпы алғанда 2015 жылдың соңында қол жеткізілді. Ұлттық Банк өтімділікті беру бойынша ақша-кредит саясатының операцияларын қайта жүргізді және Ұлттық Банктің ақша нарығына қатысу үлесі өсті.

Айырбастау бағамын инфляцияға ауыстыру әсері 2015 жылғы төртінші тоқсанда инфляция 10,4% деңгейінде қалыптасқан кезде іске асырылды, бұл 2015 жыл бойы баға өсуінің 75%-дан астамын құрады.

Әдеттегі тарихи үрдіске сәйкес келетін 2015 жылғы желтоқсандағы инфляцияның шамалы деңгейі (1,2%) теңгенің инфляцияға қатысты әлсіреуінің қысқамерзімді ықпалы болғандығын көрсетті. Бұдан әрі, біздің бағалауымыз бойынша, айлық инфляция серпінінің бәсеңдеу сипаты болады.

Алайда 2015 жылғы қазан-қарашадағы айлық инфляцияның жоғары мәні жылдық көрсеткіштегі инфляцияда 2016 жылғы үшінші тоқсанның соңына дейін байқалады. 2016 жылдың соңында жылдық инфляция айтарлықтай баяулайды және 2016 жылғы 6-8% инфляция бойынша нысаналы бағдардың жоғары шегіне жақындай түседі.

Ұзақмерзімді перспективада экономикадағы инфляциялық аяның өсу алғышарттары төмен.

Баға тұрақтылығын қамтамасыз ету мақсатында Ұлттық Банк инфляцияны нысаналы 6-8% деңгейінде ұстап тұруға мүмкіндік беретін ақша-кредит саясатының шараларын қабылдайтын болады.

Ортамерзімді перспективада Ұлттық Банк 2020 жылы инфляция деңгейін 4%-ға дейін төмендетуге ниет білдіріп отыр.

I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР ЖӘНЕ ҚАРЖЫ СЕКТОРЫНЫҢ ДАМУЫ

1. СЫРТҚЫ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАР

2015 жылғы төртінші тоқсанда әлемдік тауар нарықтарының баға конъюнктурасы мұнайды, металды және азық-түлікті экспорттаушы елдер үшін осы тауарларға деген ұсыныстың асып кетуіне байланысты қалыптасқан қолайсыз үрдістердің жалғасы, сол сияқты тұтынушы елдерде, әсіресе Қытайда экономикалық ахуалдың нашарлауы аясында қалыптасты.

АҚШ экономикасы дамуындағы оң серпіндер АҚШ Федералдық резервтік жүйесінің негізгі мөлшерлемесін 2015 жылғы желтоқсанда көтеруге мүмкіндік берді. АҚШ долларының нығаюы еуро айырбастау бағамының әлсіреуі салдарынан ЕО елдері үшін сауда талаптарын жақсартты. ЕОБ жүргізген ынталандыру шараларымен және энергия ресурстарына әлемдік бағаның төмендеуімен жиынтықта ЕО-ғы экономикалық ахуал бірте-бірте жақсарды.

Ресейдің экономикалық өсуінің құлдырауы үшінші тоқсанда баяулады, оған таза экспорттың кейбір ұлғаюы, негізгі капиталдың жалпы жинақталуының құлдырау қарқынының қысқаруы ықпал етті. 2015 жылғы төртінші тоқсанда Ресейде өткен жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда жылдық инфляцияның төмендеу үрдісі

байқалды. Бұл ретте экспортталатын тауар бағаларының төмендеуі және Ресейге қатысты экономикалық санкциялар Қазақстанның негізгі сауда әріптестерінің бірі үшін қолайсыз жағдайды қалыптастыруын жалғастырды.

Ішкі және сыртқы сұраныстың әлсіреуі, инвестициялардың төмен деңгейі, өндірістік қуаттардың артық болуы Қытайдың экономикалық өсуін баяулатады және елдегі төмен инфляцияға әсер етеді. Іскерлік белсенділікті ынталандыру мақсатында Қытайдың Орталық банкі негізгі мөлшерлемені тарихи ең төменгі деңгейге дейін, сондай-ақ міндетті резервтер бойынша нормаларды төмендетті.

Осылайша, 2015 жылдың үшінші және төртінші тоқсандарында халықаралық тауар нарықтарындағы ахуал, негізінен Қазақстан экономикасы үшін қолайсыз сыртқы экономикалық аяны қалыптастырды және сауда жағдайларының нашарлауына әкелді. Сыртқы индикаторлардың жиынтық салымын Қазақстанда экономикалық өсуді баяулатушы және инфляцияны жылдамдатушы фактор ретінде сипаттауға болады.

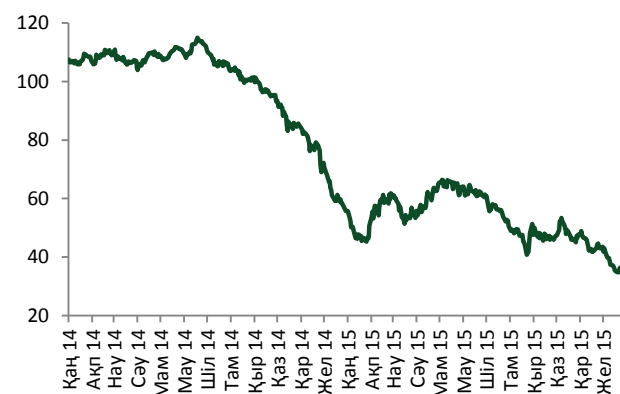
1.1 Әлемдік тауар нарықтарындағы ахуал

2015 жылғы төртінші тоқсанда әлемдік нарықтарда мұнай ұсынысының шамадан артық болуы мұнай бағасы серпінінің негізгі факторы болып қалды.

Мұнайдың бағасы 2015 жылғы қазан-желтоқсанда құлдырауын жалғастырды (1-график). Ірі мұнай өндіруші елдердегі мұнай өндіру деңгейі жоғары деңгейде қалды. Американың тақта тас компаниялары басқаша күтілгеніне қарамастан анағұрлым тұрақты болып шықты. АҚШ-та өңделмеген мұнай экспортына эмбарго алып тасталынды. Күтіліп отыр Иранда мұнай өндіруді қайта

1-график. Brent сұрыпты мұнай бағасы

АҚШ долл

Дереккөзі: Bloomberg

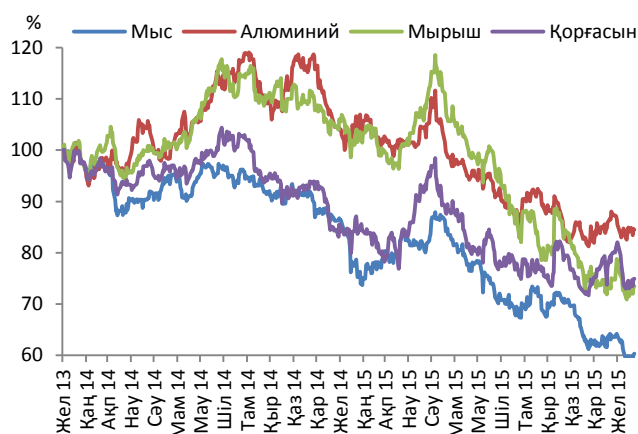
бастау мұнай нарығындағы теңгерімсіздікті тереңдете түседі.

Қор нарығының құлдырауымен күшейтілген Қытай экономикасы өсу қарқынының бұдан әрі баяулауына қатысты қауіп бағаларға қысымның тағы да бір факторы болып табылады. Барлық факторлардың әсері нәтижесінде мұнай бағасы бір баррель үшін 30 АҚШ доллары шегінде қалуын жалғастырды. Оның бұдан былайғы серпіні бойынша болжамдар әртүрлі. АҚШ энергетика министрлігінің энергетикалық ақпарат басқармасы мұнай бағасының өткен болжамын 20%-дан астамға дейін төмендетті.

Металл нарығында іс жүзінде барлық позициялар бойынша **төмендеу үрдісі сақталып отыр** (2-график). Дамушы елдердегі өсу қарқынының төмендеуі негізгі себеп болып табылады. Мәселен, Қытайдың өңдеуші өнеркәсібіндегі іскерлік белсенділіктің баяулауы металл деген сұраныстың төмендеуімен байланысты. Бірнеше жылға созылған нарыққа металдарды артығынан жеткізу төмен пайыздық мөлшерлеменің нәтижелері болып табылады, ол төмен рентабельді өндірістік компаниялар үшін өндіру мен жеткізуді жалғастыруға мүмкіндік берді.

ФРЖ негізгі мөлшерлемені бұдан әрі көтеруіне байланысты АҚШ долларының нығаюы сондай-ақ қаржының шикізат нарықтарынан әкетілуіне әкелуі мүмкін. Қытайдың өсу қарқындарының төмендеуіне қатысты күтулер металл нарығында төмендеу үрдісінің жалғасуына ықпал етуі мүмкін.

2-график. Металл бағасының индексі

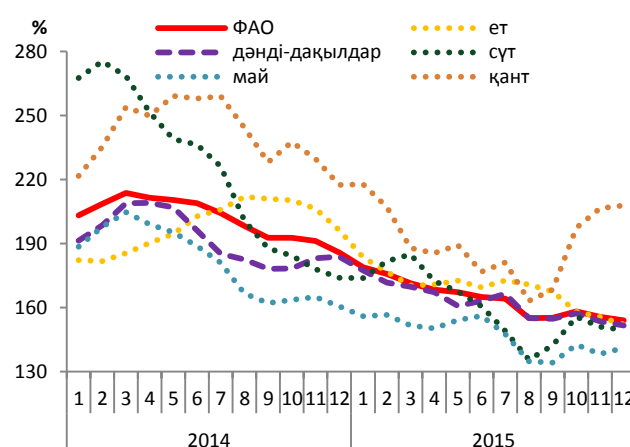
Дереккөзі: Bloomberg

Азық-түлік нарығында сондай-ақ төмендеу үрдісі байқалды (3-график). ФАО индексі (БҰ азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымы) бірте-бірте төмендеуін жалғастыруда, бұл әлемдік сұраныстың төмендеуі аясында азық-түлікті ауқымды жеткізулерге және АҚШ долларының нығаюына байланысты.

Астық бойынша индекстің төмендеуіне Аргентинада бидайға экспорттық баж салығын алып тастаудан кейін әлемдік нарықта жеткізілімдердің өсуін күту, бәсекелестіктің күшеюі және басқа астыққа халықаралық сұраныстың төмендеуі ықпал етті.

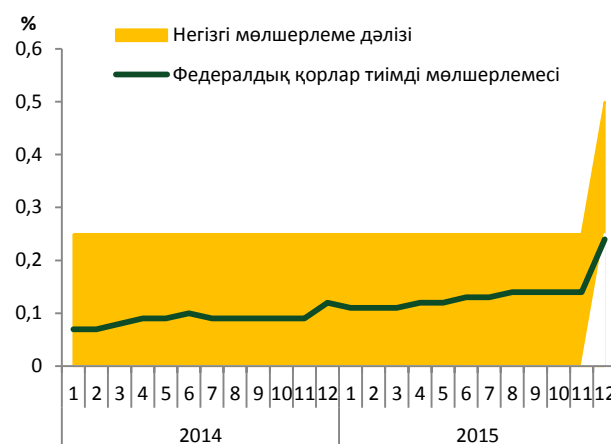
АҚШ Федералдық резервтік жүйесінің негізгі мөлшерлемесінің дәлізі 2015 жылғы желтоқсанда 0,25-0,50 пайызға дейін көтерілді (4-график). АҚШ-тағы экономикалық өсу және жұмыспен қамту көрсеткіштерінің оң үрдісі бар. Бұл жағдайларда, инфляция деңгейі мөлшерлемелерді одан әрі арттыру қарқынының айқындаушы факторы болады. Осы уақытта, дамушы елдердегі және әлемдік нарықтардағы ахуалдың кемінде қолайлы перспективалары мөлшерлемелерді арттыру қарқынының баяулауына себеп болуы мүмкін.

3-график. ФАО индексі

Дереккөзі: БҰ ААШҰ

4-график. АҚШ-тағы мөлшерлемелер

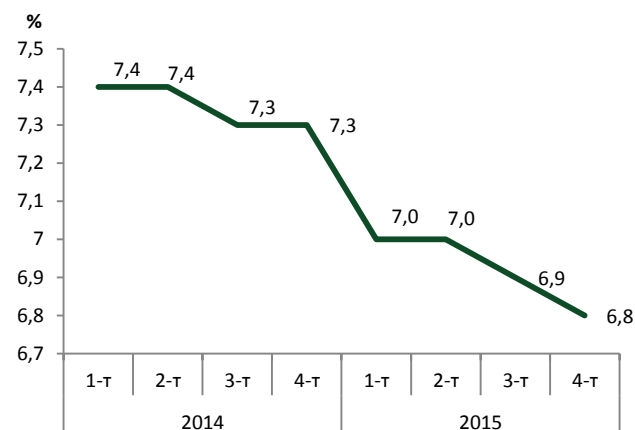
Дереккөзі: Reuters

1.2 Қазақстанның сауда әріптестері елдеріндегі экономикалық ахуал

1.2.1 Қытай

Қытайдағы ІЖӨ өсу қарқыны баяулау үстінде (5-график), бұл әлсіз ішкі және сыртқы сұранысқа, жеткіліксіз инвестицияларға, артық өндірістік қуаттарға байланысты. Бұдан басқа, бұл жаңа даму моделіне байланысты, ол, қытай билік иелерінің пікірі бойынша ішкі тұтыну есебінен экономиканың барынша теңгерімделген өсуін қамтамасыз ете алады. ІЖӨ өсуі төртінші тоқсанда, алдын ала деректер бойынша 6,8% болды.

5-график. Қытайдағы ІЖӨ нақты өсуі, ж/ж

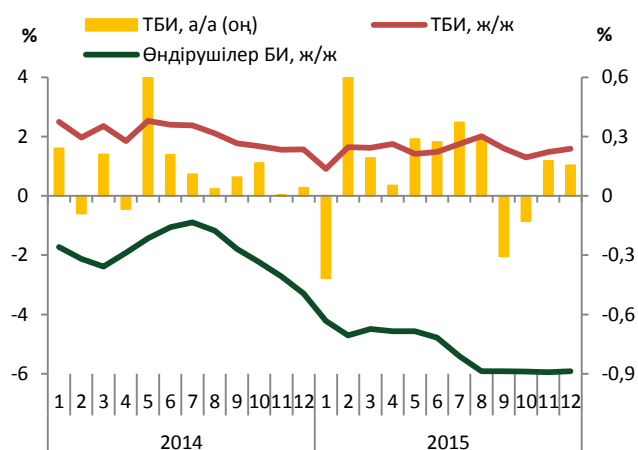

Дереккөзі: Bloomberg

Қытайда инфляция өткен жылы 3% деңгейде белгіленген үкіметтің нысаналы көрсеткішінен айтарлықтай төмен тұр. Төмен инфляция, негізінен экономиканың баяу өсуіне себепші болды (6-график). Азық-түлік бағасы индексінің (АБИ) төмендеуінің негізгі себебі энергия бағасының төмендеуіне орай азық-түлік өнімдері бағасының құлдыруы болып қалып отыр.

Тауарлар мен қызмет көрсетудің көтерме бағасының өзгеруін көрсететін өнім шығарушылардың баға индексі (PPI), Қытайда төртінші тоқсанда жылдық көрсетуде 5,9%-ға ай сайын қысқарды.

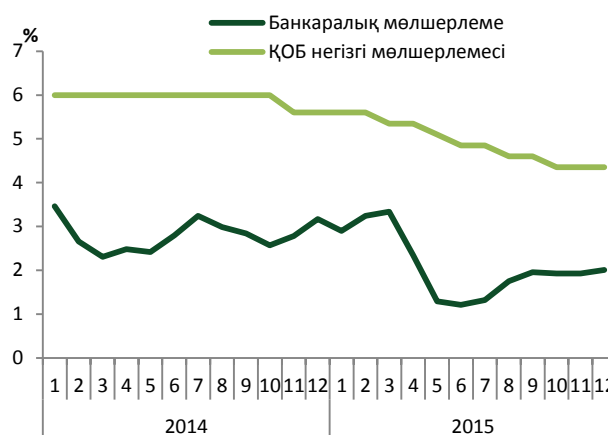
6-график. Қытайдағы инфляция

Дереккөзі: Қытайдың Ұлттық статистика бюросы

2015 жылғы қазанда Қытайдың Орталық банкі негізгі мөлшерлемені (жылдық кредиттер бойынша) «нақты сектордың тұрақты және теңдей дамуын ынталандыру» үшін 4,35%-ға дейін төмендетті (7-график). Бұдан бұрын қыркүйекте банктердің көпшілігі үшін міндетті резервтер бойынша нормалар 50 базистік тармаққа 18%-ға дейін төмендеді.

7-график. Қытайдағы мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

Қытайдың Орталық банкі оны қалыптастырудың нарықтық тетігін білдіретін айырбастау бағамының саясатын жүргізу тәсілін ауыстырғаннан кейін юанның айырбастау бағамы қарашада және желтоқсанда біртіндеп әлсіреуді көрсетті. Оның негізгі себебі капитал ағыны болды, ол орталық банк юанның АҚШ долларына емес, валюталардың ауқымды себетіне қабысуы туралы мәлімдегеннен кейін күшейді (8-график).

8-график. Юанның АҚШ долларына бағамы

Дереккөзі: Reuters

1.2.2 Еуропалық Одақ

ЕО-тағы экономикалық ахуал біртіндеп жақсаруда (9-график). Әлемдік нарықтардағы еуроның АҚШ долларына қатынасы бойынша мұнайдың әлсіз төменгі бағалары, төменгі пайыздық мөлшерлемелер, сондай-ақ сандық жұмсарту бағдарламасы ЕО-тағы экономикалық өсуді ынталандырады. 2015 жылғы үшінші тоқсанда нақты ІЖӨ 1,9%-ға өсті. Алайда Еуропадағы экономикалық өсу қарқынының төмендеу тәуекелдері, оның ішінде, Қытайдың және басқа да дамушы экономикалардың баяулауына байланысты сақталып отыр, бұл, өз кезегінде, әлемдік саудаға теріс әсер етеді. Бұдан басқа, Еуропаның шекараларындағы геосаяси шиеленістің өсуі экономикалық өсуге әлеуетті түрде теріс әсерін тигізеді. Бұдан әрі ағымдағы өсу қарқынының сақталуы күтіледі, бұл ЕОБ-тің монетарлық саясатты ынталандыруды жалғастыру туралы ниетіне себепші болады.

Еуропалық одақтағы инфляциялық процестер жылдық көрсетуде 2015 жылғы қараша мен желтоқсанда әлсіз түрде оң болып қалды (10-график). Бұл ретте бірқатар Еуропа елдерінде күзде байқалған дефляциялық тәуекелдер сақталып отыр.

Бағаның төмен қысымы энергия шикізатының арзандауына орай энергияны қамтитын тауарлар мен қызметтер құнының төмендеуі сияқты осындай факторларды көрсетеді.

Мұнайдың төменгі бағасы үлкен ықпалдықпен және бұдан әрі инфляцияның күшеюін бөліп көрсетеді.

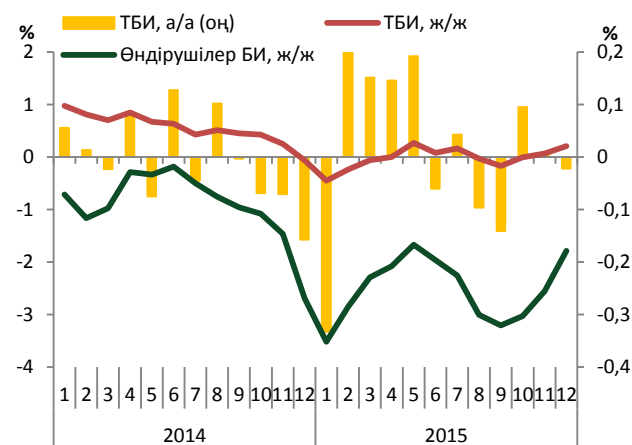
Қалыпты қалпына келтіру белгілеріне орай **ЕОБ қайта қаржыландыру мөлшерлемесі** қазандағы отырыстың қорытындылары бойынша 0,05% деңгейде қалды (11-график). 2015 жылғы желтоқсанда ЕОБ сандық жұмсарту бағдарламасының қолданылу мерзімін ұзартты, сондай-ақ мұнай бағасының құлдырау жағдайларында экономикалық өсуді және инфляцияны қолдауға тырыса отырып, депозиттер

9-график. ЕО ІЖӨ нақты өсуі, ж/ж

Дереккөзі: Еуростат

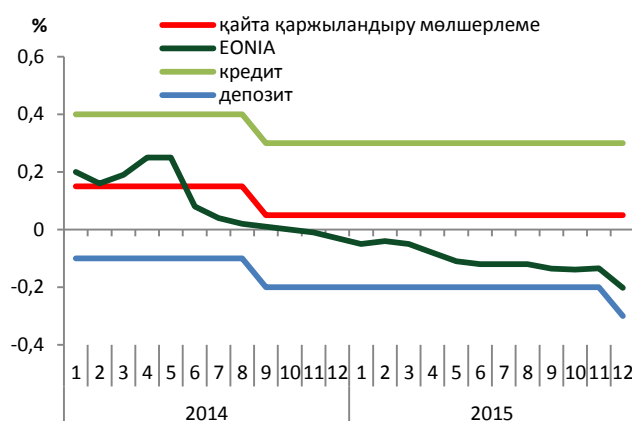
10-график. ЕО-тағы инфляция

Дереккөзі: ЭДЫҰ

бойынша мөлшерлемені (-)0,3%-ға дейін төмендетті. Бұдан басқа, ЕОБ бұдан әрі ынталандыратын шаралардың жаңа топтамасын қарауға ниеттеніп отыр.

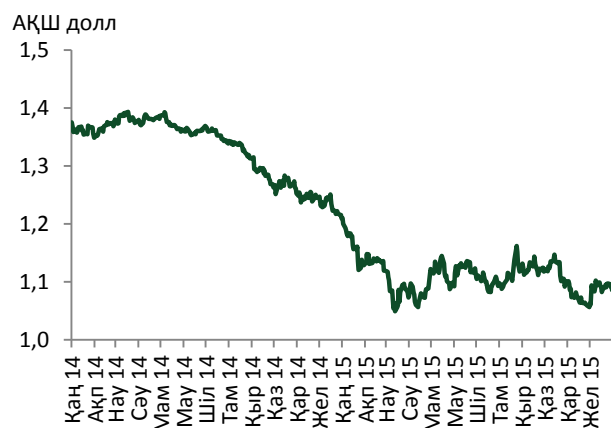
11-график. ЕО-тағы мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

2015 жылғы төртінші тоқсанда **еуროның айырбастау бағамы** едәуір әлсіреді. Егер өткен тоқсанда еуропалық валюта АҚШ долларына қатысты 1,08-1,16 шегінде (0,4%-ға нығайып) өзгеріп тұрақты болып қалды, талданып отырған кезеңде еуро 2,8%-ға төмендеді, ол 1,06-1,15 дәлізде (12-график) тұр. 2015 жылғы қазан-қарашадағы әлсіреуінің негізгі факторы АҚШ ФРҚ пайыздық мөлшерлемелерін арттыру жоспары болды.

12-график. Еуროның АҚШ долларына бағамы

құнсыздануын және Ресей Банкінің негізгі мөлшерлемелерінің жоғары мәндерін қоса алғанда, сақталып отырған теріс сыртқы экономикалық талаптар аясында өтті. Таяудағы перспективада Ресейдегі экономикалық өсудің құлдырауы баяулайды деп күтілуде.

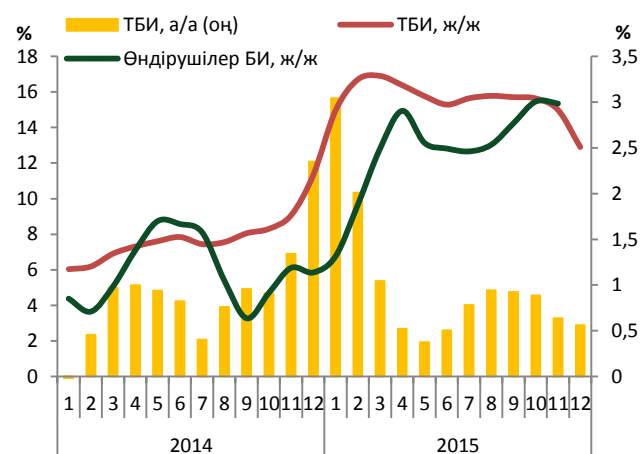
Ресейдегі жылдық инфляция жоғары деңгейді көрсете бастады (14-график). Инфляция үшін тәуекелдер рублдің жалғасып отырған құнсыздануының теріс ықпалына және сыртқы экономикалық жағдайлардың нашарлауына байланысты.

Соған қатармастан, 2015 жылғы төртінші тоқсанда оның төмендеу үрдісі байқалды. Айлық көрсетудегі инфляция тұтынушылық сұратудың төмендеу және қалыпты-қатаң ақша-кредит саясатының ықпалымен 2015 жылғы қазан – желтоқсан аралығында 1%-дан төмен мәнді көрсетті. Мұның бәрі «жоғары базаның әсерін» қоса алғанда 2015 жылдың қорытындылары бойынша жылдық инфляцияның 12,9% деңгейде қалыптасуына және одан әрі төмендеу трендіне шығуға мүмкіндік берді. Ағымдағы үрдістер сақталған жағдайда болашақтағы кезеңде Ресей инфляциясының төмендеуі жалғасып отыр. Мәселен, Ресей Банкінің болжамдарына сәйкес тұтыну бағасының жылдық өсу қарқыны 2016 жылдың аяғында 6%-ға, 2017 – 4%-ға жетуге тиіс.

2015 жылғы төртінші тоқсанда Ресей нарығында пайыздық мөлшерлемелердің өзгеруі байқалмады (15-график). Ресей Банкінің Директорлар кеңесі 2015 жылғы 11 желтоқсандағы отырысының нәтижесі бойынша экономикалық өсу қарқынының одан әрі төмендеу тәуекелдері сақталған кезде инфляциялық тәуекелдердің ұлғаятынын негізге ала отырып, негізгі мөлшерлемені 11% деңгейде сақтады. Бұдан әрі перспективада инфляциялық тәуекелдер азайған кезде және баға өсімі қарқынының баяулауына қарай Ресей Банкінің болжамдарына сәйкес экономикада негізгі мөлшерлеме төмендеуі ықтимал.

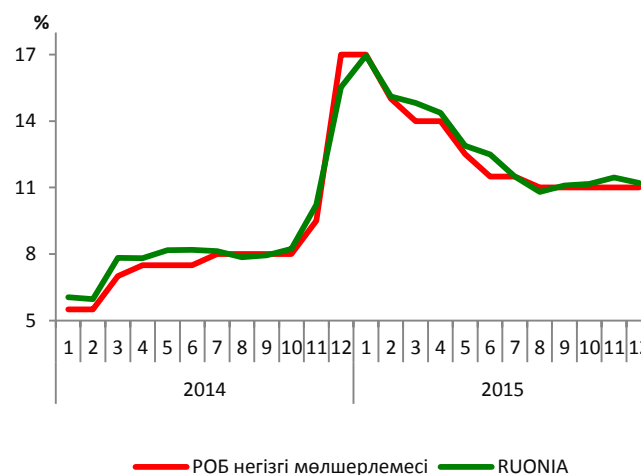
2015 жылғы қазаннан бастап

14-график. Ресейдегі инфляция

Дереккөзі: Ресейстат

15-график. Ресейдегі мөлшерлемелер

Дереккөзі: Reuters

желтоқсанға дейін мұнай бағасының көпжылдық ең төменгі бағалардан төмен түсуі аясында **Ресей рублі құнсызданып отырды** (16-график). Маселен, 2016 жылғы қаңтардың басында АҚШ долларына қатысты Ресей валютасының номиналды айырбастау бағамы 2015 жылғы қыркүйекпен салыстырғанда мұнай бағасының 20%-ға төмендеуі аясында өз құнының 15% жоғалтты. Мұнай бағасын белгілеу сауда талаптарының нашарлауына айтарлықтай әсер етті, бірақ Ресейдің ұлттық валютасының АҚШ долларына қатысты құнсыздануына себепші бола бермейді.

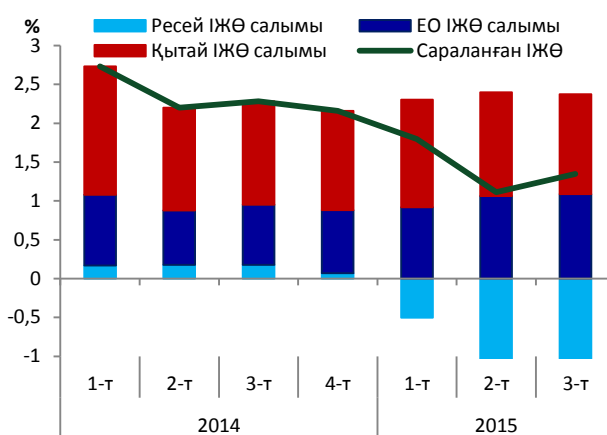
16-график. Рубльдің АҚШ долларына қатысты бағамы

Дереккөзі: Reuters

Қазақстанның халықаралық саудасының құрылымы туралы деректердің негізінде есептелетін және қазақстандық экспортқа сұранысты сипаттайтын **сараланған сыртқы ІЖӨ көрсеткіші** 2015 жылғы үшінші тоқсанда алдыңғы тоқсанмен салыстырғанда нашар өсуін көрсетті (17-график). Бұл 2015 жылғы үшінші тоқсанда сол жылдың екінші тоқсанымен салыстырғанда Ресейдің нақты ІЖӨ-сі аз төмендеуі және ЕО-ның нақты ІЖӨ-сінің көп өсуі есебінен болды. Сараланған сыртқы ІЖӨ-нің шамалы өсуіне қарамастан, негізгі сауда әріптес елдердегі экономикалық өсу Қазақстандағы экономиканың өсуіне оң әсерін тигізді.

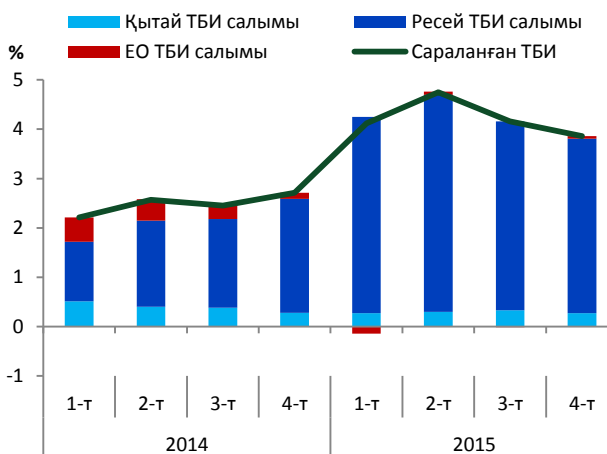
17-график. Сараланған сыртқы ІЖӨ, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

Қазақстанның негізгі сауда әріптестерімен саудасы бойынша есептелген **азық-түлік бағаларының сараланған сыртқы индексінің өсуі** Қазақстанда инфляцияның көтерілуіне ықпал етеді (18-график). Төртінші тоқсанда осы көрсеткіш шамалы төмендеді. Бұл ретте ЕО-да және Қытайда инфляция алдыңғы кезеңмен салыстырғанда төмен болып сақталды, және ел ішіндегі инфляцияға айтарлықтай әсер етпейді. Сараланған сыртқы АБИ төмендеуі төртінші тоқсанда Ресейдегі баға деңгейі өсуінің баяулауы есебінен болды. Бірақ Ресейде жылдық инфляция жоғары болып қалуда. Жалпы алғанда алдыңғы кезеңдегідей Қазақстандағы инфляцияға жалпы сыртқы салынған үлес оның өсуіне ықпал етеді.

18-график. Сараланған сыртқы АБИ

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

2. ІШКІ ЭКОНОМИКА

2.1 АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫ ЖӘНЕ ҚАРЖЫ СЕКТОРЫН ДАМУ

2.1.1 Ақша нарығы және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің операциялары

2015 жылғы төртінші тоқсанда ақша нарығындағы жағдай жоғары құбылмалылықпен сипатталды.

Ұлттық Банк инфляциялық күтулерді төмендету мақсатында 2015 жылғы

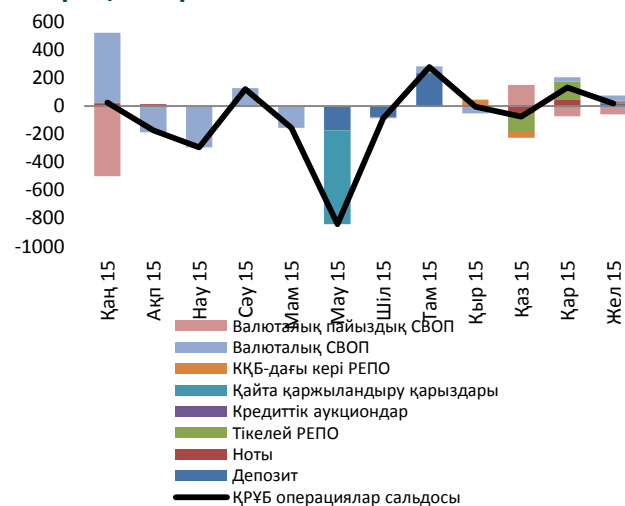
2 қазаннан бастап базалық мөлшерлемені 16%-ға көтерді және пайыздық мөлшерлемелер дәлізін ± 1 пайыздық тармаққа тарылтты. Дәлізді тарылту туралы шешім пайыздық мөлшерлемелердің кеңінен басқарылуын қамтамасыз етуге және инфляция бойынша мақсатқа қол жеткізу үшін олардың рөлін арттыруға бағытталған болатын. Жалпы алғанда, 2015 жылғы қазанда нарыққа қатысушылардың қысқамерзімді өтімділігін реттеу көбінесе «Қазақстан қор биржасы» АҚ-та автоматты РЕПО секторындағы операциялар арқылы жүзеге асырылды.

2015 жылғы қараша-желтоқсан аралығында сыртқы сектордағы ахуал нашарлады. Мұнай бағаларының төмендеуі, ФРЖ-ның мөлшерлемені көтеруін күту аясында Қазақстанның негізгі сауда әріптестері валюталарының әлсіреуі теңгенің әлсіреуіне ықпал етті.

2015 жылғы қарашада Ұлттық Банк ақша-кредит саясатын іске асыруда тәсілдерді өзгертті және өзінің валюта нарығына қатысуын барынша азайтты. Ахуалды тұрақтандыру үшін Ұлттық Банк пайыздық мөлшерлемелер дәлізін белгілі диапазонда ұстап тұру бойынша бұрын мәлімделген міндеттемелерден алшақтады, себебі оның болуы пайыздық дәліз шектерінде өтімділікті сөзсіз беруді және алуды болжады.

2015 жылғы қараша-желтоқсан аралығында Ұлттық Банктің пайыздық саясаты қаражаттың ақша нарығынан валюта нарығына негізсіз ауысуына жол бермеуге бағытталған болатын. Ұлттық Банк өтімділіктің қысқамерзімді үзілістерін ғана жауып, берілетін жүйелік өтімділіктің көлемдерін қысқартты (19-график). Ұлттық

19-график. ҚРҰБ ішкі нарықтағы операциялары

Дереккөзі: ҚРҰБ

Банк тікелей РЕПО және валюталық своп «овернайт» мәмілелерін жасау арқылы өтімділікті алып отырды.

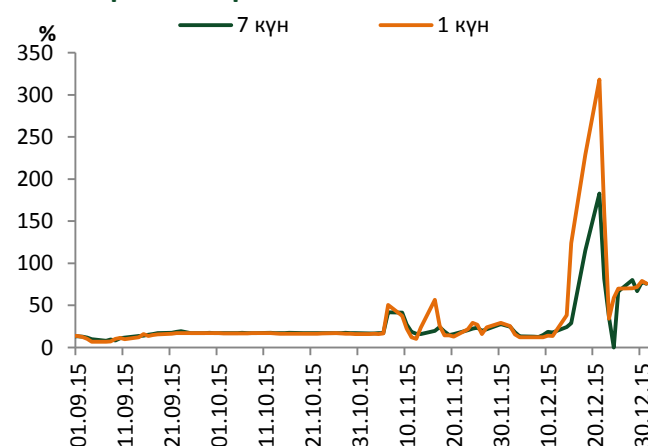
2015 жылғы қарашаның ортасынан желтоқсанның ортасына дейін ақша нарығындағы мөлшерлемелер салыстырмалы тұрақты болды.

Теңгелік өтімділіктің шектеулі ұсынысы аясында валюта нарығында теңгенің айырбастау бағамының әлсіреуі желтоқсанның ортасында ақша нарығында мөлшерлемелердің өсуіне апарды. TONIA ақша нарығының мөлшерлемесі 2015 жылғы 1 қазандағы 17,0%-дан бастап ең жоғарғы мәні 318,44%-ға дейін өсті (20-график). TONIA орташа алынған мөлшерлемесі төртінші тоқсанда 33,73% құрады.

MM Index индексінің (Money market index) ең жоғары мәні 350,36% болған кезде төртінші тоқсанда орташа алғанда 39,92% болды (21-график). Нарықтық пайыздық мөлшерлемелер құбылмалылығының ұлғаюы нарықтың Ұлттық Банктің ақша-кредит саясаты сипатының өзгеруіне жауабы болып табылды.

Теңгенің айырбастау бағамының негізгі факторлардың ықпалымен қалыптасуына ықпал еткен Ішкі валюта нарығындағы теңгерімділіктің қалпына келуі Ұлттық Банкке өзінің ақша нарығына қатысуын күшейтуге мүмкіндік берді. 2015 жылғы 24 желтоқсаннан бастап Ұлттық Банк ақша нарығында операциялардың көлемін айтарлықтай ұлғайтты. Ұлттық Банк банктерді ұлттық валютадағы қысқамерзімді өтімділікпен толық көлемде қамтамасыз ете бастады.

20-график. Күн сайынғы РЕПО мөлшерлемелері

Дереккөзі: ҚҚБ

21-график. MMI индексінің серпіні және мәмілелер көлемі

Дереккөзі: ҚҚБ

2.1.2 Валюта нарығы және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің шетел валютасымен операциялары

2015 жылғы төртінші тоқсанда мұнай бағаларының жалғасып келетін төмендеуі және ресейлік рубльдің және қытайлық юаньнің әлсіреуі аясында теңгенің әлсіреуін күтулер сақталды. Валюта нарығы нарыққа қатысушылардың тарапынан АҚШ долларына деген көтеріңкі алып сатарлық

сұранысқа байланысты айтарлықтай қысымды сезінді.

2015 жылғы қазанда теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамы біртіндеп әлсіреуін көрсетті және бір доллар үшін 270-280 теңге аралығында ауытқыды (22-график). Айырбастау бағамының күрт ауытқуын басу мақсатында 2015 жылғы қазанда Ұлттық Банк қалыптасқан алыпсатарлық сұранысты қанағаттандырып, шетел валютасын сатуды жүзеге асырды.

Алтын-валюталық активтерді сақтап қалу мақсатында Ұлттық Банк 2015 жылғы

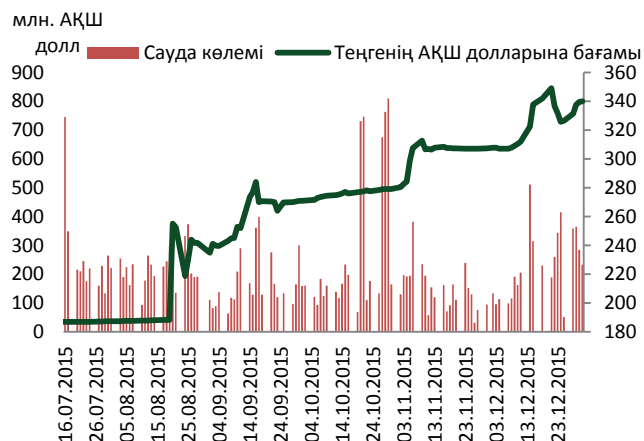
5 қарашадан бастап өзінің валюта нарығына қатысуын азайтты. Нарыққа мұнайдың әлемдік бағалары және әлем валюталары бағамдарының серпіні сияқты іргелі факторлардың әсеріне қарай теңгенің бағамын өз бетінше айқындау мүмкіндігі берілді.

Жалпы алғанда, айдың басында теңге бағамының күрт әлсіреуінен кейін 2015 жылғы қарашада оның серпінінде тұрақтылық байқалды және айырбастау бағамы орташа алғанда бір АҚШ доллары үшін 303 теңгеге жуық болды.

Мұнай бағасының одан әрі төмендеуі, мұнайды экспорттаушы елдердің және Қазақстанның негізгі сауда әріптес елдері валютасының әлсіреуі 2015 жылғы желтоқсанда ішкі нарықта шетел валютасына сұранысты ұлғайтты. Шетел валютасының аз ұсынысы, оның ішінде Ұлттық Банк тарапынан, теңге бағамының одан әрі төмендеуіне апарды. Нарыққа қатысушылар бағам бойынша бағдардың болмауы жағдайында оның оңтайлы мәнін айқындауға тырысты. Ең жоғары деңгейіне бір АҚШ доллар үшін 349,1 теңгеге дейін жеткенде теңгенің бағамы бір АҚШ доллары үшін 325,8 теңге деңгейіне түсті және біраз ауытқуын көрсетіп біртіндеп түбегейлі негізделген деңгейге жетті.

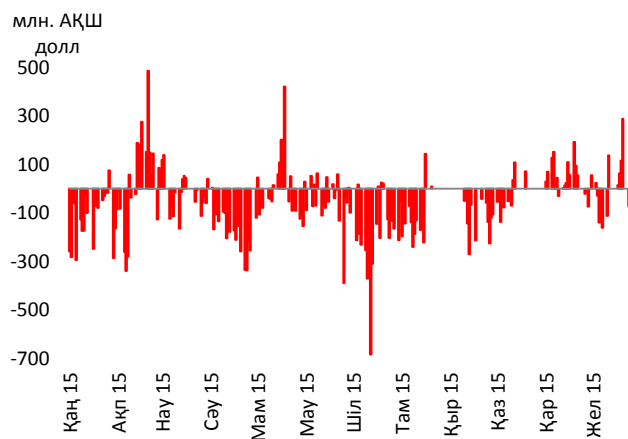
Ұлттық Банктің валюта нарығына қатысуы жалпы үрдістің қалыптасуына әсер етпей, сұраныспен ұсыныстың арақатынасын және түбегейлі факторлардың ықпалын

22-график. Айырбастау бағамының серпіні және валюта нарығындағы сауда-саттық көлемі

Дереккөзі: ҚҚБ

23-график. ҚРҰБ өктемдіктерінің серпіні

Дереккөзі: ҚРҰБ

көрсетпейтін айырбастау бағамының елеулі ауытқуларын басуға бағытталды (23-график).

2.1.3 Депозит нарығы

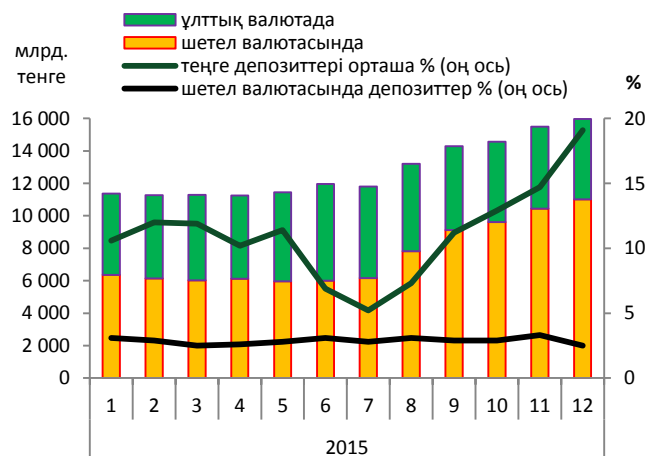
2015 жылғы төртінші тоқсанда теңгенің әлсіреу қарқыны үдеу аясында депозиттердің долларлану деңгейі мен теңгемен депозиттер бойынша сыйақының мөлшерлемесі өсті. 2015 жылғы қыркүйектен бастап қысқамерзімді теңгемен депозиттерді тартудың өсу қарқыны (1 айға дейін) бірталай ұлғайды. Ақша және валюта нарықтарындағы сыйақы деңгейінің жоғары құбылмалығы кезінде бұл өтімділік банктердің алыпсатарлық операцияларға мүдделігі өскенін білдірді.

Үшінші тоқсанмен салыстырғанда 2015 жылғы төртінші тоқсанда депозиттердің көлемі 11,7%-ға өсті, ол шетел валютасындағы салымдар өсуімен, бәрінен бұрын, теңге әлсіреу нәтижесінде валюталық қайта бағалау есебінен қамтамасыз етілді. Желтоқсанның соңында депозиттердің долларлануы 69,0%-ға дейін өсті (24-график).

Банктердің ресурстық базасы долларлануы күшеюі аясында 2015 жылғы төртінші тоқсанда теңгемен депозиттер бойынша мөлшерлемелердің өсуі жалғасты. Мәселен, теңгемен орташа алынған мөлшерлемелер 2015 жылғы желтоқсанда (2015 жылғы қыркүйек – 11,2%) заңды тұлғалардың мерзімді депозиттері бойынша мөлшерлемелер ұлғаюы аясында 19,1%-ға дейін өсті. Шетел валютасындағы депозиттер бойынша мөлшерлемелер, керісінше, жеке және заңды тұлғалардың мерзімді депозиттері бойынша мөлшерлемелер төмендеуі есебінен 2015 жылғы желтоқсанда (2015 жылғы қыркүйек – 2,9%) 2,5%-ға дейін төмендеді.

Осылайша, 2015 жылдың соңында теңгемен және шетел валютасымен тартылған депозиттер бойынша сыйақының орташа алынған мөлшерлемелері түрлі бағытталған үрдісті көрсетті, бұл жыл соңында шетел валютасындағы өтімділік артық болуы кезінде банктердің теңгемен

24-график. Теңгемен және шетел валютасымен депозиттердің көлемі және олар бойынша мөлшерлемелер

Дереккөзі: ҚРҰБ

өтімділікке деген қажеттіліктері өскенін білдіреді.

2.1.4 Кредит нарығы

2015 жылғы төртінші тоқсанда ішкі валюта нарығындағы жағдайға қатысты қалыптасып жатқан теріс күтулер аясында экономиканың долларлануы өсуі жыл соңында кредиттер бойынша мөлшерлемелер құбылмалығымен өзгешеленуіне әкеліп соқты және жалпы алғанда, ақша нарығында қалыптасып жатқан үрдістің шегінде жалғасты.

Кредиттеудің жалпы деңгейін елеулі түрде өзгертпей, 2015 жылдың соңында экономиканы және қаржы секторын тұрақтандыру жөніндегі дағдарысқа қарсы шараларды іске асыру банктердің кредиттік белсенділігін қолдауға мүмкіндік берді. Қорытындысында, 2015 жылғы төртінші тоқсанда банктердің экономиканы кредиттеу көлемі үшінші тоқсанмен салыстырғанда негізінен шетел валютасындағы кредиттерді қайта бағалау есебінен 7,1%-ға өсті (25-график).

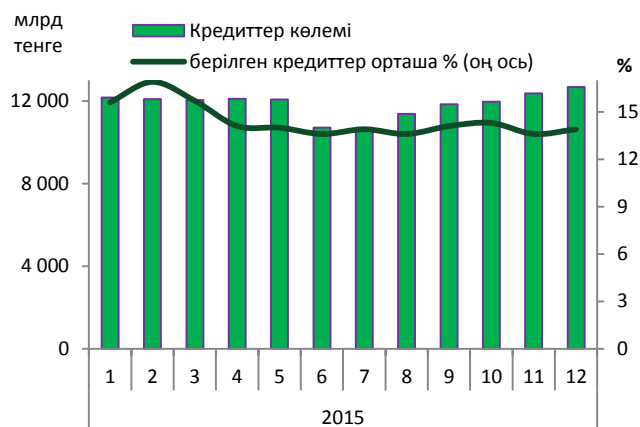
Кредиттер бойынша орташа алынған мөлшерлеме 2015 жылғы үшінші тоқсанмен салыстырғанда төмендеді, алайда 2015 жылғы желтоқсанда 13,9%-ды құрап, жоғары болып қалды (2015 жылғы қыркүйекте – 14,1%).

2.1.5 Ақша агрегаттары

2015 жылғы төртінші тоқсанда теңгенің айырбастау бағамы одан әрі әлсіреу аясында ақша массасының өсуі (11,1%) жалғасқаны байқалды. Ақша базасы 2015 жылғы қазан-желтоқсанда 2,3%-ға кеңейді. Бұл ретте Үкіметке таза талаптар және банктерге талаптар төмендеді. Айналыстағы қолма-қол ақша 2015 жылғы төртінші тоқсанда 3,1%-ға (26-график) өсті.

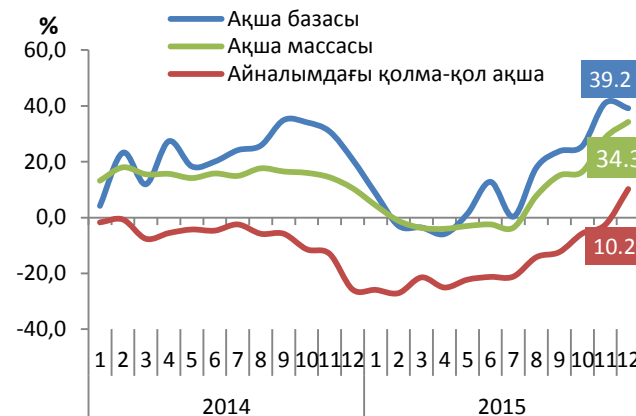
Банк жүйесінің банктік емес қаржы ұйымдарының валюталық бөлігін қайта бағалауына байланысты оларға қоятын талаптары өсуі аясында ақша массасы 2015 жылғы төртінші тоқсанда ұлғайды. Бұдан басқа, теңгенің бағамы әлсіреу және

25-график. Кредиттердің көлемі және олар бойынша мөлшерлемелер

Дереккөзі: ҚРҰБ

26-график. Ақша агрегаттарының өсімі, ж/ж

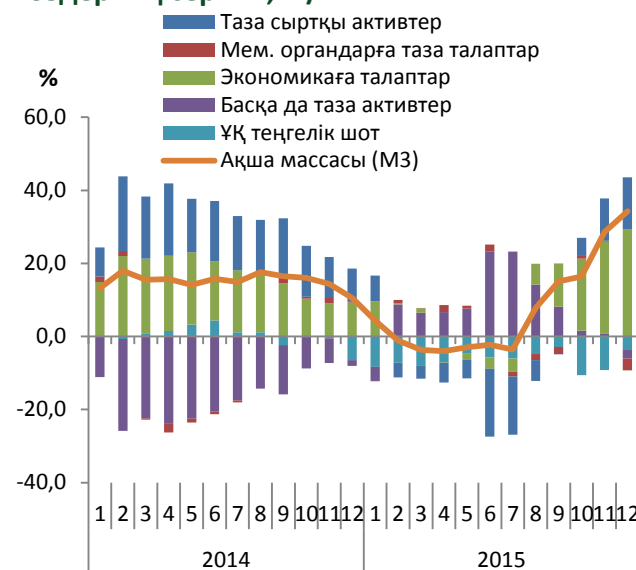
Дереккөзі: ҚРҰБ

салымшылардың шетел валютасындағы депозиттерге бейімділігі ұлғаюы жағдайында банктер сыртқы активтерін, оның ішінде өзінің валюталық позицияларын теңестіру мақсатында ұлғайтты (27-график).

Айналыстағы қолма-қол ақшаның көбеюі бәрінен бұрын, жыл соңының маусымдық факторы салдарынан болды. Бұдан басқа, халықтық ресурстары шектеулі болуына қарай қолма-қол шетел валютасын сатып алу көлемдері төмендеді, бұл айырбастау пунктерінің шетел валютасын сатып алу-сату жөніндегі деректерімен расталады (28-график).

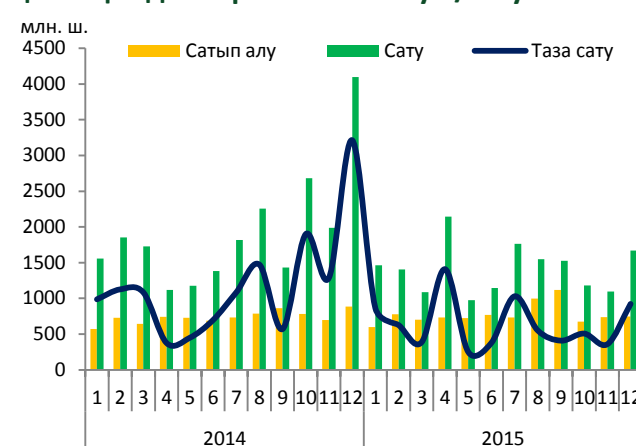
Теңге бағамы өзгеруінің ақша агрегаттарына әсері төмендеуінің қорытындылары бойынша, банктердің экономиканы кредиттеуінің өсуі баялауын және бюджеттік шығыстар әсерінің шектеулі әлеуетін ескере отырып, қысқамерзімді перспективада ақша массасының орташа өсу динамикасы күтіледі. Осылайша, ақша ұсынысы халықтың инфляциялық күтуіне барынша төмен әсер етеді.

27-график. Ақша массасы қалыптасу көздерінің серпіні, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ

28-график. Айырбастау пунктерінің қолма-қол АҚШ долларын сатып алуы/сатуы

Дереккөзі: ҚРҰБ

2.2 Бағалар және инфляциялық процестер

Тұтынушылық бағалар индексі

Қазақстанда 2015 жылғы төртінші тоқсанда инфляцияның күрт өсуі байқалды. Бұл ретте айлық инфляцияның ең жоғарғы қарқыны қазанда және қарашада байқалды (29-график). Тұтынушылық бағаның күрт өсуінің негізгі себептерінің ішінде айырбастау бағамы өзгеруінің инфляцияға ауысу нәтижесін, сондай-ақ Ресейде баға барынша жоғары өсу қарқыны есебінен болған инфляцияның импортын атап айтқан жөн.

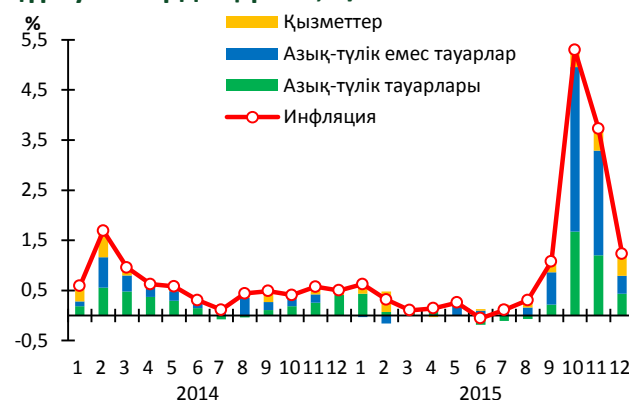
Теңгенің айырбастау бағамы динамикасының инфляцияға теріс әсері

нәтижесінде 2015 жылғы төртінші тоқсанда тұтынушылық тауарлар мен қызметтің барлық негізгі топтары бойынша қымбаттау орын алды.

Төртінші тоқсанда бағаның барынша өсуі азық-түлік емес тауарларға тиесілі болды, олардың 18,7%-ды құрайтын елеулі үлесі Қазақстанға импортталды. Азық-түлік тауарлары 9,3%-ға, ақылы қызмет 4,0%-ға қымбаттады.

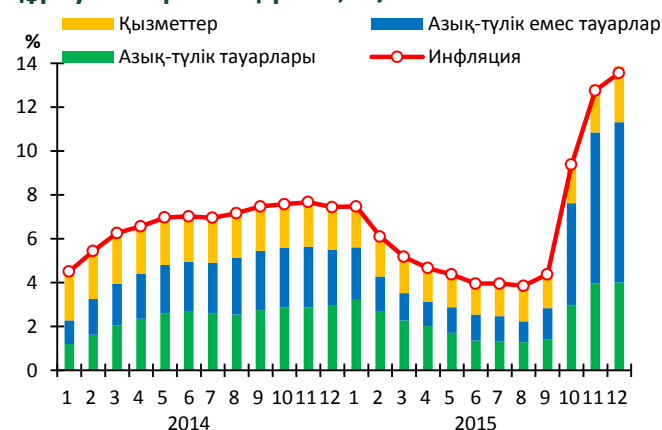
Жалпы алғанда, 2015 жылдың қорытындысы бойынша жылдық инфляция 13,6% (30-график) болды. Азық-түлік емес тауарлардың 2015 жылғы бағасы өсуінің жылдық қарқыны 22,6%, азық-түлік тауарларының – 10,9%, ақылы қызметтің – 8,1% болды.

29-график. Айлық инфляция және құрауыштардың үлесі, а/а

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

30-график. Жылдық инфляция және құрауыштарының үлесі, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

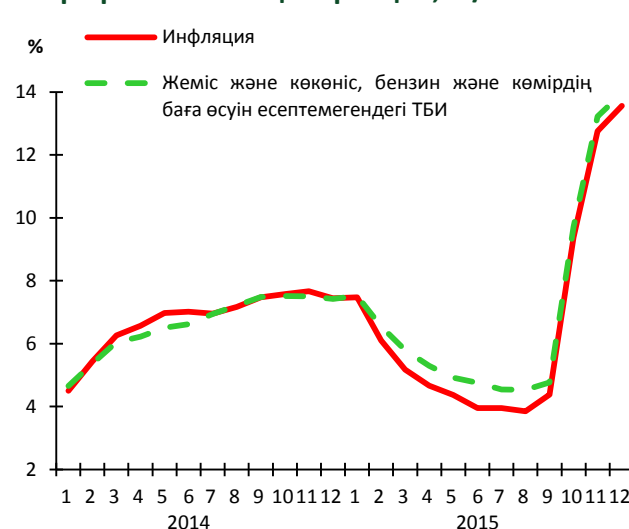
Базалық инфляция

Көкөніс пен жемістердің, бензин мен көмірдің бағасы өсуін (10,3%) есепке алусыз, базалық инфляцияның деңгейі 2015 жылғы төртінші тоқсанда жалпы инфляцияның деңгейіне толығынан сәйкес келді (10,4%).

Базалық инфляцияның есебінен алып тасталатын көкөніс пен жемістердің, бензин мен көмірдің бағасы, тұтастай алғанда, 2015 жылғы төртінші тоқсанда жалпы инфляцияның деңгейіне ұқсас қарқындымен өскені базалық инфляцияның осу динамикасының негізгі себебі болып табылды.

2015 жылғы қорытындылар бойынша жылдық көрсетудегі инфляция жалпы инфляциядан аздап артып (0,3 п.т.), 13,9% (31-график) болды.

31-график. Базалық инфляция, ж/ж

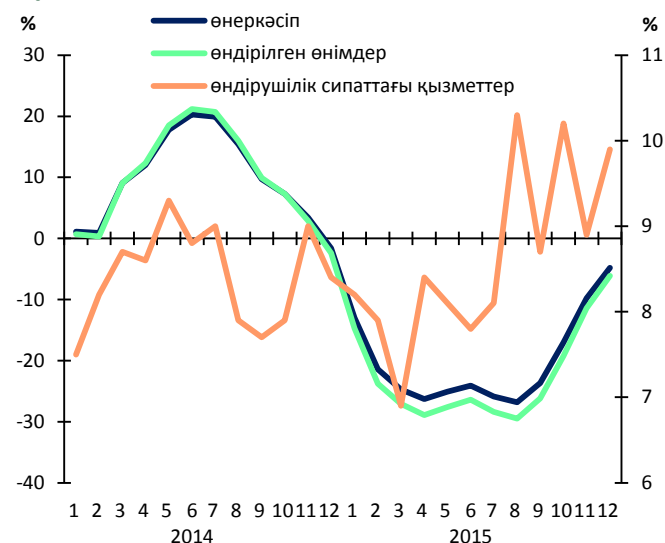

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

Өнеркәсіп өндірісі өнімдерінің бағалары

Өнеркәсіп өндірісін өндіруші-кәсіпкерлердің бағаларының және өнеркәсіпте өндірілген өнім бағасының төмендеуі, ол 2015 жылғы тоғыз ай бойы байқалған, 2015 жылғы төртінші тоқсан бойы айтарлықтай бәсеңдеді. Сонымен 2015 жылғы қыркүйекте өнеркәсіптік өнім өндіруші кәсіпорындардың бағалары жылдық көрсеткішпен 23,7%-ға төмендеді, ал 2015 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша олардың төмендеуі 4,8% құрады (32-график).

Бұл ретте 2015 жылғы төртінші тоқсанда өнеркәсіптік өнімнің бағасы 10,2%-ға өсті. Бағалардың осындай серпіні көбіне тау-кен өндіру және өңдеу секторлары өнімінің бағаларының өсуіне себепші болды.

32-график. Өнеркәсіпте бағалардың өзгеруі, ж/ж

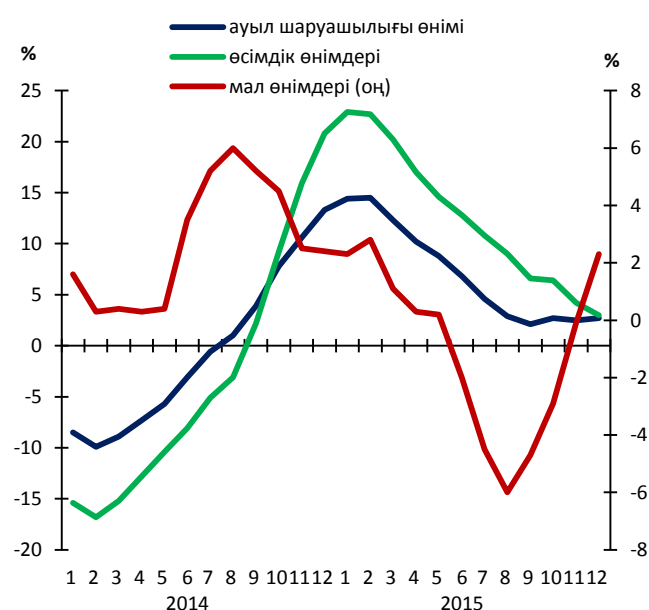
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

Ауыл шаруашылығы өнімінің бағасы

2015 жылғы төртінші тоқсанда өсімдік шаруашылығы өнімдері бағасының өсу қарқынының бәсеңдеу үрдісі сақталды, бұл 2014 жылдың аяғында басталды (33-график) және өсімдік шаруашылығында әлемдік бағаның төмендеуіне байланысты болды. FAO деректері бойынша, бидайдың әлемдік бағасының индексі 2015 жылғы төртінші тоқсанда алдыңғы жылдың тиісті тоқсанына қатынасы бойынша 15%-ға түсті.

Сондай-ақ өсімдік шаруашылығы бағасына және өніміне қысымды төмендету осы саладағы өндіріс көлемдерінің айтарлықтай өсуі. Сонымен, 2015 жылғы төртінші тоқсанда өсімдік шаруашылығының жалпы өнімінің көлемі өткен жылдың тиісті тоқсанымен салыстырғанда 10%-ға өсті.

Мал шаруашылығы өнімі бағасының серпіні 2015 жылғы төртінші тоқсанда қыркүйекте басталған көтеру сипатында болды. 2015 жылғы желтоқсанда мал шаруашылығы өнімінің бағасының жылдық өзгеруі 2015 жылғы маусымнан бастап алғаш рет 2,3% құрап, оң аймаққа кірді. Мал шаруашылығының сату бағаларының 2015 жылғы төртінші тоқсанда айтарлықтай өсуі осы сала өнімінің өзіндік құнының ұлғаюына

33-график. Ауыл шаруашылығында бағалардың өзгеруі, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

байланысты болды.

Осылайша, өсімдік шаруашылығы мен мал шаруашылығы өнімдері бағасының өзгеру серпінінің түрлі бағытты салдары ауыл шаруашылығы өніміне бағаның 2015 жылғы төртінші тоқсанда жалпы өсуінің жылдық қарқыны тұрақтанды.

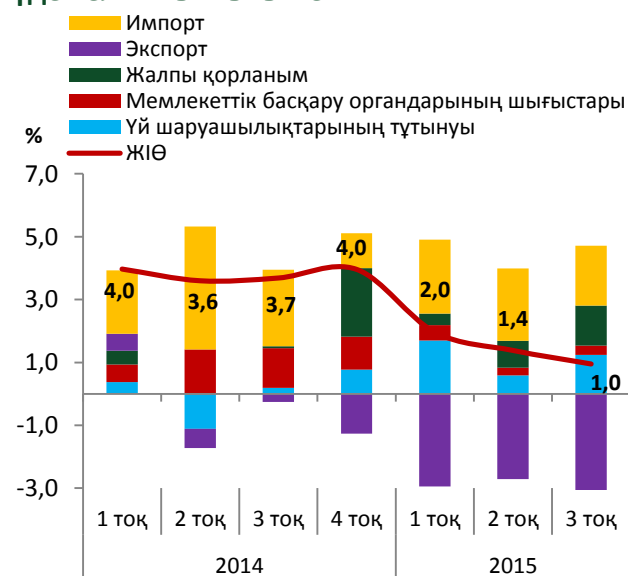
2.3 Нақты секторының дамуы

Жағымсыз сыртқы конъюнктура және сауда талаптарының нашарлауы экономикалық өсу қарқынына теріс ықпал етуі жалғасып отыр. Сонымен қатар, экономикаға қолдау көрсетудің мемлекеттік бағдарламалары, сондай-ақ үй шаруашылығын жоғары инфляциялық күтулер аясында тұтынудың ұлғаюы оң салымды ІЖӨ өсуіне оң салым енгізді. Алайда жалпы алғанда сыртқы факторлардың теріс ықпал етуі және теңгенің айырбастау бағамының тұтынушылық сұранысқа қысым жасауы жағдайында экономикалық белсенділіктің одан әрі баяулауы күтілуде.

2.3.1 Ішкі сұраныс

2015 жылғы үшінші тоқсанда экономикалық белсенділіктің бәсеңдеуі жалғасты. Үй шаруашылығының ұлғайған тұтынушылығы аясында капиталдың жалпы жинағы бұрынғысынша экономикалық өсімге негізгі салым енгізеді. Сонымен қатар, мұнай мен металл бағасының бірден төмендеуі, сыртқы экономикалық конъюнктураның нашарлауы экспорт көлемінің қысқаруына себепші болды. Нәтижесінде, 2015 жылғы тоғыз айдың қорытындысы бойынша ІЖӨ нақты өсу қарқыны 1,0%-ға дейін бәсеңдеді (34-график).

34-график. Түпкілікті пайдалану әдісімен ІЖӨ құрамдарының декомпозициясы, ж/ж үдемелі жиынтығымен

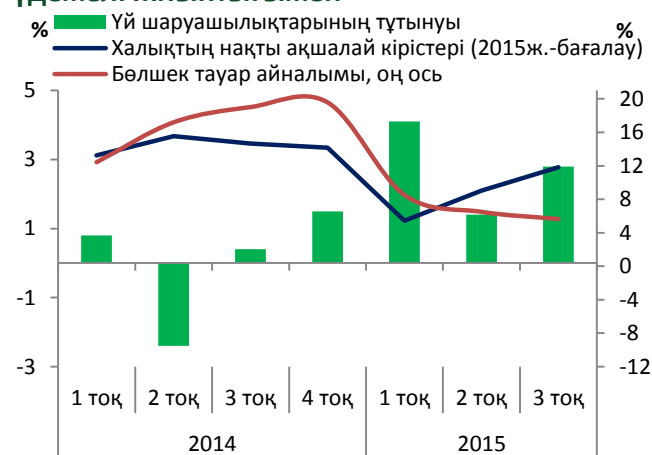

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

2015 жылғы қаңтар-қыркүйекте байқалған төменгі инфляция халықтың нақты ақша кірісінің өсуіне себеп болды. Сонымен қатар, тұтынушылық сұраныс төмен болып қалды: бөлшек тауар айналымының өсу қарқыны бәсеңдеді, банктердің кредит саясатын қатаңдатуы аясында тұтынушылық кредиттеу төмендеді.

2015 жылғы 9 айдың қорытындысы бойынша бөлшек тауар айналымының 5,6%-ға дейін өсуінің бәсеңдеуіне қарамастан үй шаруашылығын тұтынуға шығыстардың өсу қарқыны жеделдетілді (35-график).

35-график. Үй шаруашылығын тұтыну, халықтың нақты ақшалай кірісі және бөлшек тауар айналымы серпіні, ж/ж үдемелі жиынтығымен

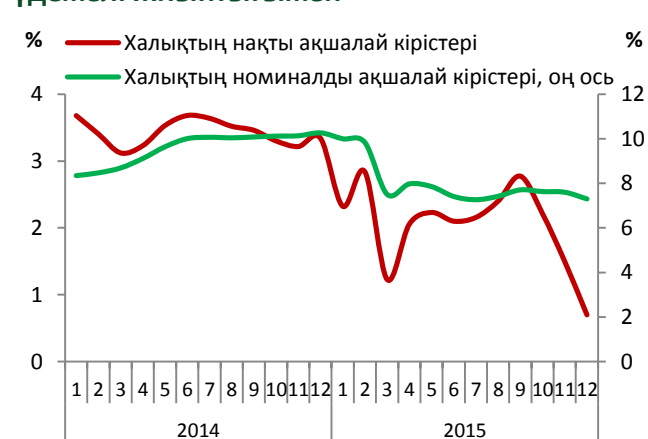

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

Халықтың кірістері

Кәсіпорындардың қаржылық нәтижелерінің 2015 жылғы үшінші тоқсанда сыртқы және ішкі сұраныстың төмендеуінен болған айтарлықтай нашарлауы, сондай-ақ 2015 жылғы төртінші тоқсандағы жоғары инфляция халықтың нақты ақша кірістерінің өсу қарқынын бәсеңдетті. Сонымен, төртінші тоқсанда нақты ақшалай кірістер 2,1%-ға, 2015 жылғы қаңтар-желтоқсанда 2014 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда 2014 года – 0,7%-ға ұлғайды (36-график).

36-график. Халықтың номиналдық және нақты ақшалай кірісінің индекстері, ж/ж үдемелі жиынтығымен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

Инвестициялық белсенділік

2015 жылғы төртінші тоқсанда негізгі капиталға инвестициялар, олардың өсуі 41,0%-ды құрады, экономикалық дамуға оң ықпал көрсетуді жалғастырды.

2015 жылы өткен жылмен салыстырғанда негізгі капиталға инвестиция көлемі 3,7%-ға ұлғайды және 7,0 трлн. теңгені құрады (37-график).

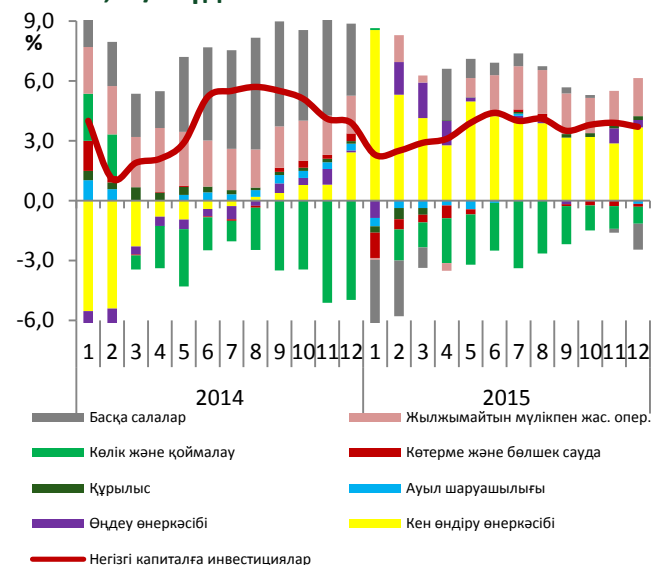
Салалар бойынша негізгі капиталға инвестициялардың өсуіне айтарлықтай салым 2015 жылы тау-кен өнеркәсібінде күрделі салым енгізілді, оның үлесі инвестициялардың жалпы көлемінде 32,6%-

ды құрады. Қалған капитал сыйымды салалар ішінде анағұрлым өсімді жылжымайтын мүлікпен операциялар көрсетті (18,8%), құрылыс (17,4%) және өңдеуші өнеркәсіп (3,4%). Инвестициялар серпініне теріс салым көлікте және саудада негізгі капиталға инвестициялардың қысқаруы енгізді.

Технологиялық құрылым бойынша инвестициялардағы айтарлықтай үлесті үйлер мен ғимараттардың құрылысы мен оларды күрделі жөндеу бойынша жұмыстарға бағытталған инвестициялық салым алады (54%), олардың өсімі 2015 жылы өткен жылмен салыстырғанда 1,4% құрады (38-график).

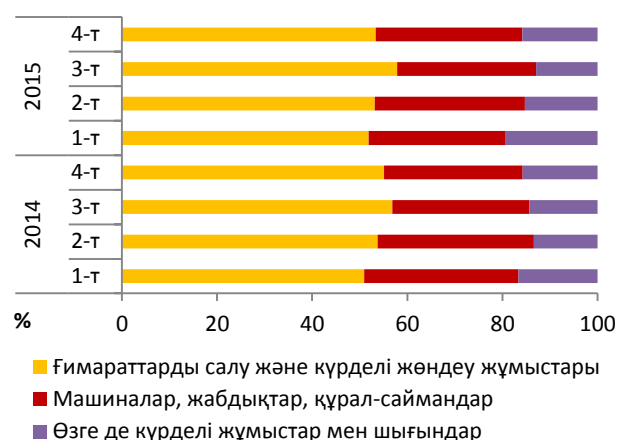
Негізгі капиталға инвестицияларды қаржыландырудың негізгі көздері шаруашылық субъектілерінің меншікті қаражаты болып қалады (инвестициялардың жалпы көлеміндегі үлесі 2015 жылғы төртінші тоқсанда – 57,3%). Мемлекеттік қаржыландыру банктердің кредиттері есебінен қаржыландыру үлесі тиісінше 18% және 8% ұлғайды (39-график).

37-график. Экономикалық қызмет түрлері бойынша негізгі капиталға инвестициялар, салым, ж/ж үдемелі жиынтығымен

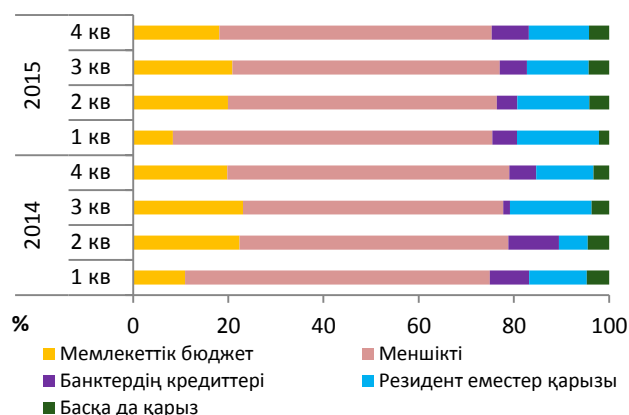
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

38-график. Негізгі капиталға инвестициялардың технологиялық құрылымы, үдемелі жиынтығымен жалпы көлемге %-бен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

39-график. Қаржыландыру көздері бойынша негізгі инвестициялардың құрылымы, үдемелі жиынтығымен жалпы көлемге %-бен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

2.3.2 Ішкі өндіріс

ІЖӨ өсу қарқыны төмендеді және бастапқы деректер бойынша 2015 жылы 1,2%-ды құрады.

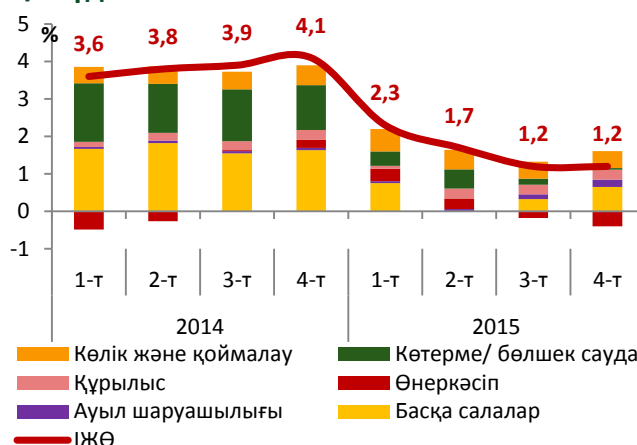
Тұтынушылық белсенділіктің әлсіреуі нәтижесінде қызметтер секторындағы өсу қарқындарының төмендеуімен қатар, ішкі қолайсыз конъюктура экономикалық өсу қарқындарының төмендеуіне негізгі себеп болып табылды. Сыртқы факторлар серпінінің сақталуын және мұнай өндіру көлемдерінің күтілетін қысқаруын, сондай-ақ теңгенің құнсыздануына қарай 2015 жылғы төртінші тоқсандағы инфляцияның өсімін ескерсек, экономикалық белсенділік өсімінің одан әрі баяулауы күтіледі (40-график).

2015 жылғы төртінші тоқсанда өнеркәсіптік өндірістің құлдырауы жалғасты. Жалпы, 2015 жылы өндіріс өткен жылмен салыстырғанда 1,6%-ға төмендеді, бұл тау-кен өнеркәсібінің өндірісі көлемдерінің 2,5%-ға қысқаруына негізделді (41-график).

Мұнай мен металдың әлемдік бағаларының құлдырауы, Қытай мен Ресей тарапынан сыртқы сұраныстың төмендеуі 2015 жылы өңделмеген мұнайды (1,7%-ға), көмір мен лигнитті (7,2%-ға) және темір кендерін (22%-ға) өндіру көлемдерінің қысқаруына негізгі факторлар болып табылды.

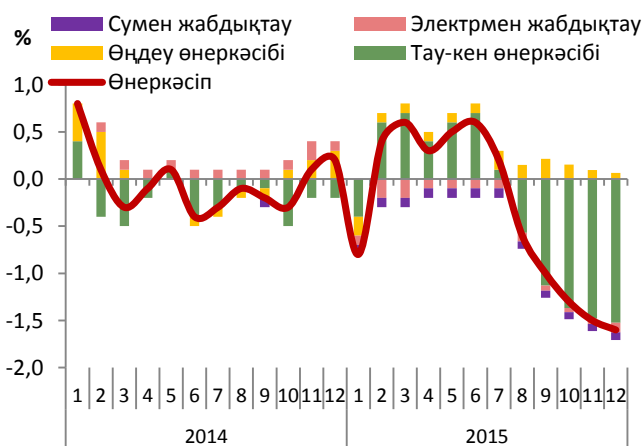
Өңдеуші өнеркәсіп саласы өнеркәсіптік

40-график. ІЖӨ декомпозициясы. ІЖӨ өсіміне экономика салаларының салымы, ж/ж үдемелі нәтижесімен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК, ҚРҰБ есептері

41-график. Өнеркәсіптік өндірістің нақты көлемінің индексі, ж/ж үдемелі нәтижесімен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

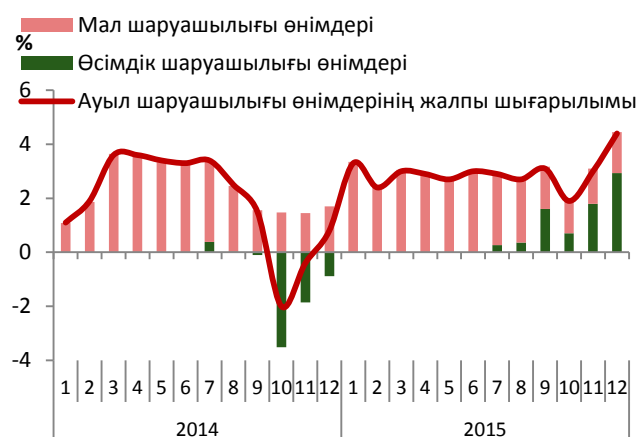
өндіріске оң үлесін қосты. Экономикалық өсуді қолдау үшін мемлекет қабылдаған дағдарысқа қарсы шаралар (ИИДМБ және «Нұрлы жол») өңдеуші өнеркәсіп өсімінің қалыпты қарқындарын сақтауға мүмкіндік берді. 2015 жылы салалардың өсу қарқыны 0,2%-ды құрады, бұл металлургия өнеркәсібіндегі өндіріс көлемінің 14,4%-ға, жеңіл өнеркәсіптегі өндіріс көлемінің 3,4%-ға және тамақ өнімдері өнеркәсібіндегі өндіріс көлемінің 0,1%-ға ұлғаюымен қамтамасыз етілді.

Ауыл шаруашылығының өсу қарқыны 2015 жылғы төртінші тоқсанда жақсарып, оң серпінін сақтады, бұған қолайлы ауа райы жағдайлары мен жақсы өнімнің алынуы ықпал етті. 2015 жылы салалардың өнімдері көлемінің өсуі алдыңғы жылмен салыстырғанда 4,4%-ды құрады. Өсімдік шаруашылығы өнімдерінің көлемі 5,6%-ға, мал шаруашылығы өнімдерінің көлемі 3,2%-ға өсті (42-график).

Ауыл шаруашылығымен қатар, оң өсу қарқыны 2015 жылғы төртінші тоқсанда құрылыс саласында тіркелді. 2015 жылы құрылыс жұмыстарының көлемі 2014 жылғы көрсеткіштермен салыстырғанда 4,3%-ға ұлғайды. Құрылыстағы негізгі капиталға инвестициялардың (17,4%) және тұрғын үй құрылысына инвестициялардың (14,1%) жоғары өсу қарқынының сақталуы өсудің негізгі факторлары болып табылады (43-график). Сонымен қоса, инфрақұрылымдық құрылыс және тұрғын үй құрылысы, жылжымайтын мүліктің тұрғын үй объектілерінің құрылымы бағыттарындағы экономиканы қолдаудың мемлекеттік бағдарламаларын (ИИДМБ және «Нұрлы Жол») іске асыру аталған саланы дамытуға қолайлы әсер етеді.

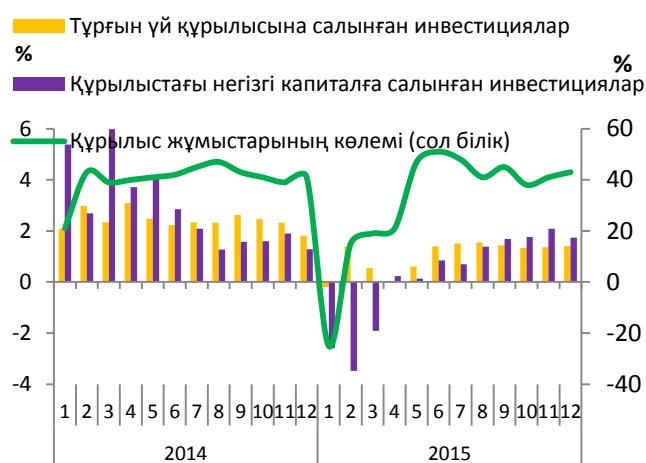
Әлсіз ішкі сұраныспен қатар экспорттық кірістердің төмендеуіне әсер еткен 2015 жылғы төртінші тоқсандағы өнеркәсіптік өндіріс көлемдері қысқаруының жалғасуы қызметтер өндірісінің өсу қарқындарының 2015 жылы 2,3%-ға (2014 жылы 5,7%-ға) баяулауына себепші болды.

42-график. Ауыл шаруашылығы өнімінің (қызметтер) жалпы шығарылымының нақты көлемінің индексі, ж/ж үдемелі нәтижесімен

Источник: КС МНЭ РК

43-график. Құрылыстың нақты көлемінің индексі және құрылыстағы негізгі капиталға инвестициялардың және тұрғын үй құрылысына инвестициялардың өсімі, ж/ж үдемелі нәтижесімен

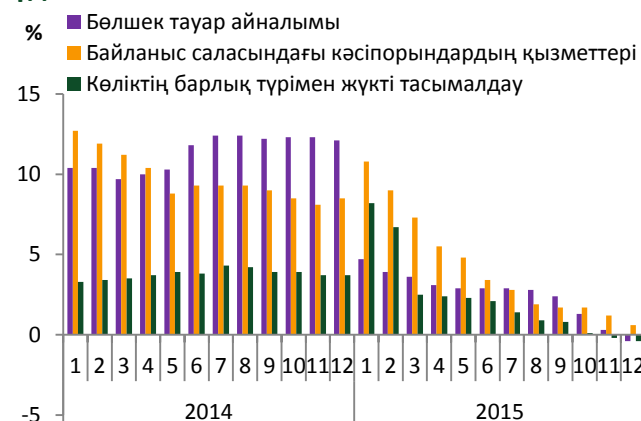

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

Ұлттық валютаның құнсыздануы нәтижесінде бөлшек кредиттеудің төмендеуімен және импортталатын тұтынушылық тауарлар бағасының өсуімен қатар халықтың нақты ақшалай кірістерінің қысқаруы 2015 жылғы төртінші тоқсандағы халықтың тұтынушылық сұранысына бәсеңдететін қысым көрсетуін жалғастырды. 2015 жылы сұраныстың төмендеуі аясында бөлшек тауар айналымының көлемі 0,4%-ға қысқарды. Бұдан бөлек, тау-кен өнімдері экспортының төмендеуі және тауар айналымы көлемдерінің қысқаруы салдарынан көліктің барлық түрлерімен жүктерді тасымалдау көлемдерінің қысқаруы орын алды. Байланыс кәсіпорындарының қызметтері көлемінің өсуі 2015 жылы 0,6%-ды құрап, олардың оң серпінін сақтап қалды (44-график).

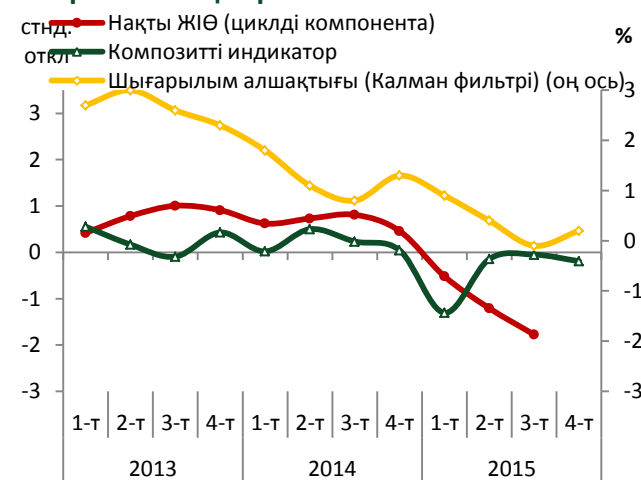
Ағымдағы жағдайдың бағалануын көрсететін жиынтық композиттік индикатор мен экономиканың нақты секторының кәсіпорындары басшыларының күтулері экономикалық өсудің төмен қарқындарының және экономикалық белсенділіктің теріс серпінінің сақталуын көрсете отырып, ІЖӨ-нің ұзақмерзімді үрдісіне (нөлдік белгі) қатысты төмендеу деңгейінде қалды (45-график).

44-график. Сауданың, көліктің, байланыстың нақты көлемінің индексі, ж/ж үдемелі нәтижесімен

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

45-график. ІЖӨ композиттік индикаторының, циклдық құрамдас бөліктерінің және шығарылым айырмасының серпіні

Дереккөзі: ҚРҰБ

2.3.3 Еңбек нарығы және жұмыссыздық

Сыртқы және ішкі сұраныстың нашарлауы, сондай-ақ экспорттық тауар позициясына әлемдік бағалардың айтарлықтай төмендеуі қысымында қалған қазақстандық кәсіпорындар еңбекақы төлеуге арналған шығыстар бөлігіндегі шығасыларды оңтайландыру қажеттілігін керек етті.

Осылайша, экономикалық белсенділіктің

баяулауы халықты еңбекпен қамтудың өзгеруі арқылы емес, жалақының өзгеруі арқылы еңбек нарығына қысым көрсетті. Мысалы, номиналды жалақының өсу қарқыны 2015 жылғы төртінші тоқсанда 4,1%-ды құрап, соңғы үш тоқсан бойы баяулауын жалғастырды. Нақты жалақының индексі 2008 жылдан бастап алғаш рет 2015 жылғы төртінші тоқсанда теріс аймаққа өтті (46-график).

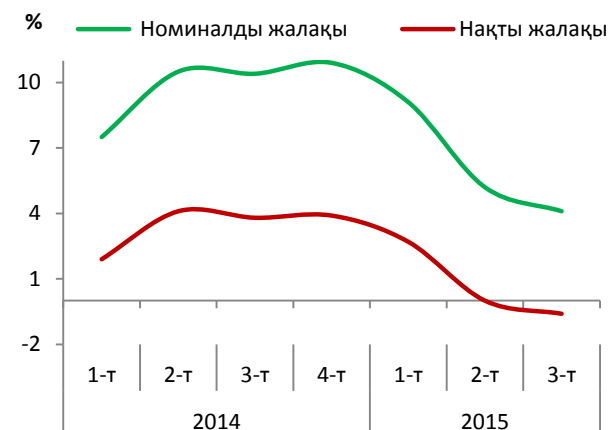
2015 жылғы үшінші тоқсанда жалақының және өнім шығару көлемдерінің өсу қарқынының теңгерімсіздігі еңбекке ақы төлеуге үлестік шығынның өсу қарқынының 0,2%-ға төмендеуіне алып келді. Экономикалық белсенділіктің бәсеңдеуі аясында еңбек өнімділігінің өсу қарқындары 2015 жылғы үшінші тоқсанда 2,6%-ды құрап, үш тоқсан қатарынан төмендеді (47-график).

Нақты жалақының төмендеуі және жұмыс орындарының сақталуы, алайда толық жұмыспен қамтымау немесе ақысы төленбейтін демалыстар беру жұмыс берушілердің экономикалық ахуалдың нашарлауы жағдайларына бейімделуінің негізгі тетіктері болып табылды. Қосымша жұмыс орындарын құруды болжайтын экономиканы ынталандырудың мемлекеттік бағдарламалары жұмыспен қамтуды тұрақты деңгейде қолдауға мүмкіндік берді: 2014-2015 жылдар бойы жұмыссыздықтың деңгейі 4,9%-дан 5,1%-ға дейінгі аралықта ауытқыды (48-график).

2.4 Бюджеттік саясат

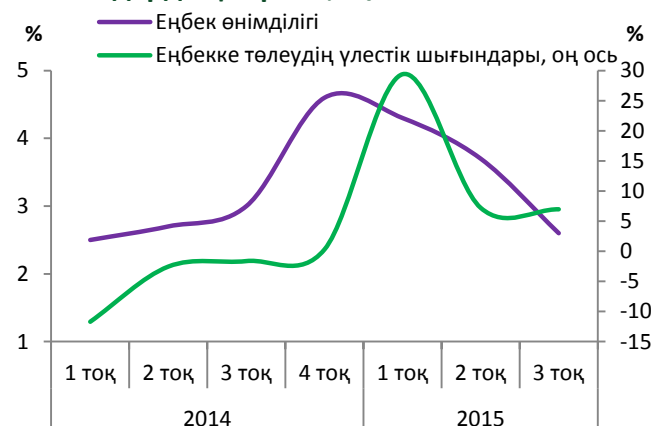
2015 жылы мемлекеттік бюджет шығындары 2014 жылмен салыстырғанда

46-график. Номиналды және нақты жалақының индекстері, ж/ж

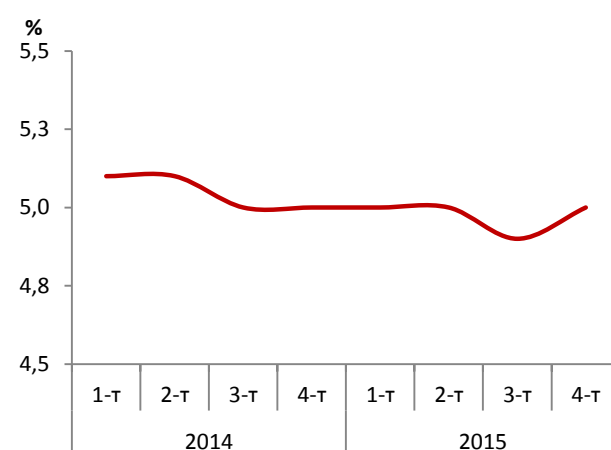
Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

47-график. Еңбек өнімділігінің және еңбектің бірлігіне салыстырмалы шығындардың серпіні, ж/ж

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

48-график. Жұмыссыздық деңгейі

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

5,3%-ға өсті. Шығындардың өсуіне 2015 жылға республикалық бюджетте бекітілген шығындардың, оның ішінде жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтерге, өнекәсіпке, сәулет, қала салу және құрылыс қызметіне, борышқа қызмет көрсетуге және әлеуметтік көмек пен әлеуметтік қамсыздандыруға жұмсалатын шығындардың қарқынды орындалуы себеп болды.

Мемлекеттік бюджет шығындарының құрылымында бұрынғыша әлеуметтік көмекке және әлеуметтік қамсыздандыруға шығындар (20,9%), білім беруге (16,6%), денсаулық сақтауға (10,5%) басым болуда (49-график).

Мұнай бағасының біршама төмендеуі салдарынан мұнай өндіретін кәсіпорындардың түсімі мен кірістерінің, тиісінше салық салынбайтын базасының төмендеуі Қазақстан Республикасының Ұлттық қорына мұнай секторынан салықтық түсімдердің қысқаруына алып келді. Мұнай секторының кәсіпорындарынан Ұлттық қорға тікелей салықтар түріндегі түсім 2015 жылы 2014 жылмен салыстырғанда 53,5%-ға қысқарды.

Мемлекеттік бюджет кірістерінің құрылымында салықтық түсімдердің және негізгі капиталды сатудан алынатын түсімдердің төмендеуі байқалуда (50-график). 2015 жылдың қорытындысы бойынша мемлекеттік бюджеттің табыс бөлігінің өсуі Ұлттық қордан алынатын трансферттер өсімімен және теңгенің айырбастау бағамының әлсіреуімен қамтамасыз етілді.

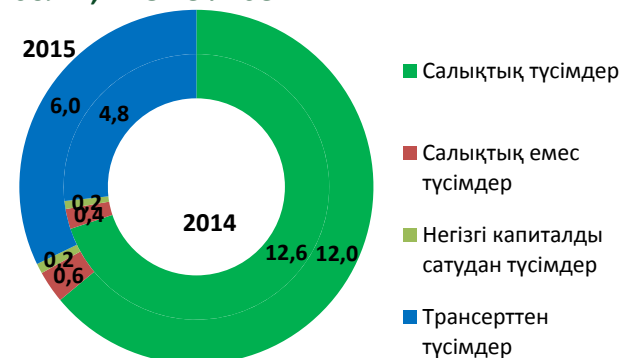
2015 жылы Қазақстан Үкіметі қарсыциклдық саясатты жүргізді, оған сәйкес Ұлттық қордан бюджетке кепілдік трансферт 2014 жылы 15%-ға ұлғайды. Сонымен бірге, 2015 жылы Ұлттық қордан «Нұрлы жол» бағдарламасын қаржыландыруға, инфрақұрылымдық жобаларды іске асыруға, тұрғын үй-коммуналдық құрылысты дамытуға, халықаралық қаржы ұйымдарымен бірлескен жобаларды

49-график. Мемлекеттік бюджеттің шығыс бөлігі, ІЖӨ-ге %-бен

Дереккөзі: ҚР Қаржымині, ҚРҰБ есептері
*ІЖӨ 2015 жылы жедел ақпарат бойынша

50-график. Мемлекеттік бюджеттің табыс бөлігі, ІЖӨ-ге %-бен

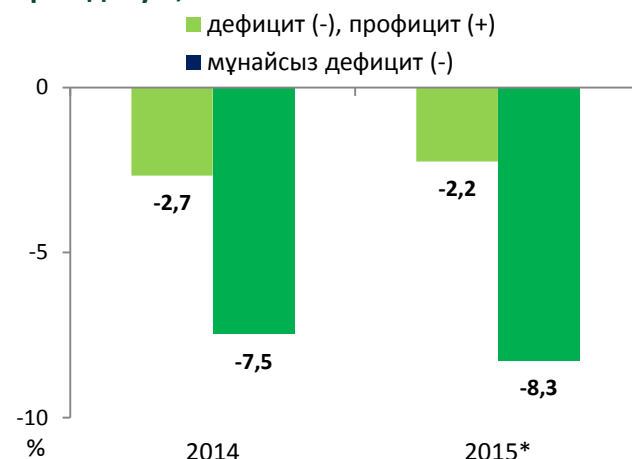
Дереккөзі: ҚР Қаржымині, ҚРҰБ есептері
*ІЖӨ 2015 жылы жедел ақпарат бойынша

қаржыландыруға, сондай-ақ білім және ғылым саласындағы бағдарламаларды қолдауға нысаналы трансферт бөлінді. Ұлттық қордан трансферттар экономиканың өсуін қолдады, алайда, банк секторының өтімділігіне шектеулі ықпал етті.

2015 жылы мемлекеттік бюджет тапшылығы 2014 жылмен салыстырғанда қысқартылды. Алайда, Ұлттық қордан бюджетке аударылған трансферттерсіз 2015 жыл мұнайдың тапшылығының жоғарырақ болуымен аяқталатын еді (51- график).

Жалпы 2015 жылғы бюджет саясатын жүргізіліп жатқан мемлекеттік бағдарламалар экономиканың нақты секторын қолдауға бағытталғандықтан ынталандыру ретінде бағалауға болады.

51-график. Мемлекеттік бюджеттің орындалуы, ІЖӨ-ге %-бен

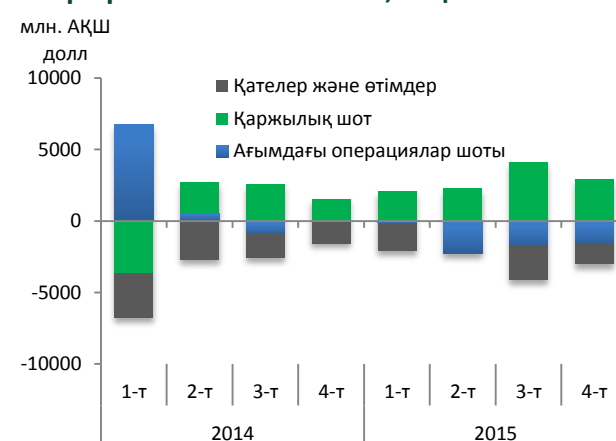

Дереккөзі: ҚР Қаржымині, ҚРҰБ есептері
*ІЖӨ 2015 жылы жедел ақпарат бойынша

2.5 Төлем балансы

Энерготасымалдағыштарға және металдарға, Қазақстанның негізгі экспорттық тауарларына әлемдік баға құлдырауының жалғасуы, 2015 жылы ағымдағы операциялар шотына, жалпы төлем балансы баптарына айтарлықтай әсер етті (52-график).

52-график. Төлем балансы, тоқсанға

Дереккөзі: ҚРҰБ

Ағымдағы операциялар шоты

2015 жылдың нәтижелері бойынша ағымдағы операциялар шотының тапшылығы ІЖӨ-ге 3,1% болды (53- график).

Барлық құрамдастары бойынша тауарлар мен қызметтер экспорты көлемінің 2015 жылы төмендеуіне көбіне нақты көлемдері аздап төмендеген кезде бағаның құлдырауы де әсер етті (54- график).

53-график. Ағымдағы операциялар шоты, тоқсанға

Дереккөзі: ҚРҰБ

2015 жылы импорттың төмендеуі негізгі тауар номенклатурасының барлық топтары бойынша болды. Импорттың төмендеуі негізінен тұтынушылық азық-түлік емес тауарлардың, инвестициялық тауарлар және ең аз деңгейде тамақ өнімдері бойынша болды. Шамамен 33% тауар импорты Ресей Федерациясынан тауар кіргізуге келеді, оған келісімшарттық бағалар негізінен Ресей рублымен белгіленеді. Осыған байланысты, Қазақстанға жиынтық импорттың төмендеуі негізінен нақты көлемдердің ұлғаюы кезіндегі орташа келісімшарттық бағалардың құлдырауынан болды (55- график).

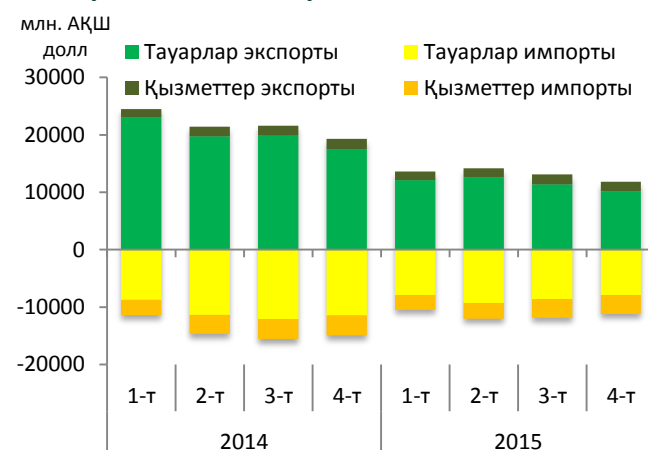
2015 жылы 2014 жылмен салыстырғанда бастапқы кірістер балансының теріс сальдосы 2 еседен астам төмендеді, ол тікелей инвестициялар бойынша бейрезиденттердің инвестициялық кірістерінің азаюымен байланысты болды. 2015 жылдың нәтижелері бойынша басқа секторларды тікелей инвестициялау операцияларынан кірістер бойынша теріс баланс қалыптасты.

Қаржылық шот

Қаржылық операциялар шоты бойынша, Ұлттық Банктің резервтік активтерімен операцияларды есепке алмағанда 2015 жылғы бірінші жартыжылдықта активтердің біршама қысқаруы және негізінен 2015 жылғы екінші жартыжылдықтың операциялары есебінен міндеттемелердің ұлғаюы есебінен теріс сальдо қалыптасты, ол капиталдың таза әкелінуіне немесе «басқа елдерден таза қарыз алуға» әкеп соқты (56- график).

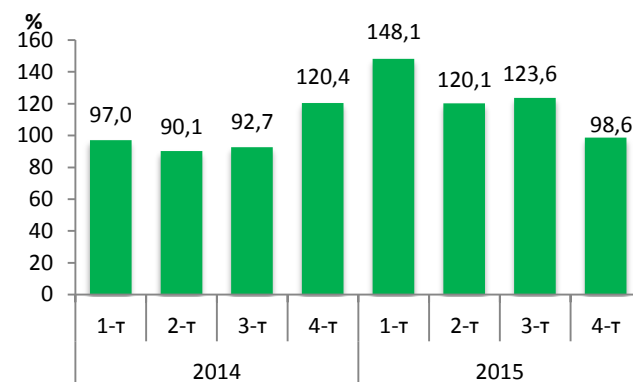
Шетелдік тікелей инвестициялар (ШТИ) бойынша міндеттемелердің активтерден қарқынды өсуі есебінен таза әкеліну қалыптасты. Бұл ретте, қазақстандық кәсіпорындардың шетелдік үлестес компанияларға қарыз беруі тікелей инвестициялау операциялары бойынша

54-график. Тауарлар және қызметтер экспорты және импорты, тоқсанға

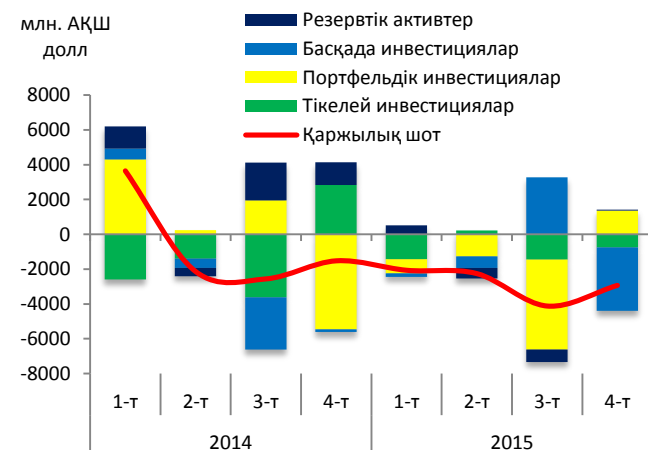
Дереккөзі: ҚРҰБ

55-график. Теңгенің Ресей рубліне нақты айырбастау бағамы

Дереккөзі: ҚРҰБ

56-график. Қаржылық операциялар шоты, тоқсанға

Дереккөзі: ҚРҰБ

қаржы активтерінің таза өсімін қамтамасыз етуге мүмкіндік берді.

ШТИ бойынша таза әкелінуі 2014 жылы осыған ұқсас көрсеткішпен салыстырғанда 2 еседен азайды. Бұл мұнайға әлемдік бағаның біршама құлдырауымен және инвестиция үшін объектілер ретінде мұнай-газ секторы тартымдылығының төмендеуімен негізделді. Сақтандыру қызметтерін және зейнетақы қорларын қоспағанда қаржылық қызметтерге салымдар ұлғайды.

Портфельдік инвестицияларда Ұлттық қордың шетелдік активтерінің және отандық банктердің шетелдік активтерінің қысқаруы мұнай бағасының төмендеуі және мұнай-газ және жалпы тау-кен өндіру секторының инвестициялық мүмкіндіктерінің құлдырауымен портфельдік инвестициялар бойынша қаржы активтерін таза сатып алудың теріс сальдосына себепші болды. Портфельдік инвестициялар бойынша міндеттемелердің ұлғаюуы 2015 жылғы үшінші тоқсанда Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігінің еурооблигациялар шығарылымы бойынша операциялары және Азиялық Даму Банкінен 1 млрд. АҚШ доллары көлемінде қарыз тартумен қамтамасыз етілді. 2015 жылдың қорытындысы бойынша жеке сектордың капиталды таза шығаруы 2014 жылғы осыған сәйкес көлемнен асты.

II. НЕГІЗГІ МАҚРОЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕР БОЛЖАМЫ ЖӘНЕ АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫНЫҢ БҰДАН БЫЛАЙҒЫ БАҒЫТТАРЫ

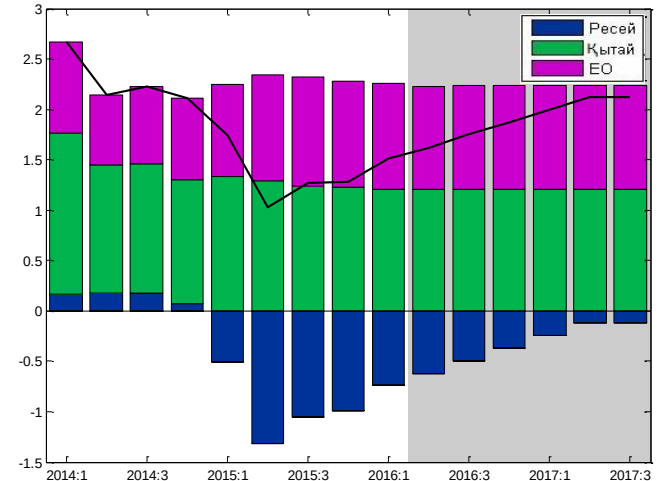
1. Болжамдарға арналған сыртқы өлшемдірдің негізгі жорамалдары

2015 жылғы үшінші тоқсанда үлесіне Қазақстанның жалпы сыртқы тауар айналымының 56%-нан астамы тиесілі Ресей, ЕО және Қытай тарапынан қазақстандық экспорттық тауарларға сұраныспен байланысты сауда талаптарының алғышарттарына қатысты 2015 жылғы 3 тоқсандағы Инфляцияға шолудағы алдыңғы болжамдармен салыстырғанда өзгеріссіз қалды. Халықаралық ұйымдардың бағалауын ескеретін Ұлттық Банктің күтулеріне сәйкес ортамерзімді кезеңде Қытайдың экономикалық өсуінің баяулау, ЕО экономикалық өсуінің бірте-бірте қалпына келу және Ресейдің нақты ІЖӨ-нің қысқару үрдісі сақталады (57-график). Осылайша, сыртқы сұраныстың қалпына келуі 2016 жылдың басынан басталады деп күтіледі.

Саудадағы негізгі әріптес елдердегі инфляцияның аясы біркелкі емес күйінде қалуда. Саудадағы негізгі әріптес елдердегі азық-түлік тауарларының әлемдік бағасы және орташа алынған тұтынушылық инфляция төмендеуді көрсететін болады. Ұлттық Банктің бағалауы бойынша сыртқы инфляция 2017 жылғы үшінші тоқсанға дейін төмендейді деп күтіледі (58-график). Алдыңғы болжамда күткеніміздей Қытайдағы және Еуроодақтағы инфляция төмен болады, ал Ресейде ІЖӨ-нің қысқаруы және инфляциялық күтулердің төмендеуі салдарынан инфляциялық процестер баяулайды.

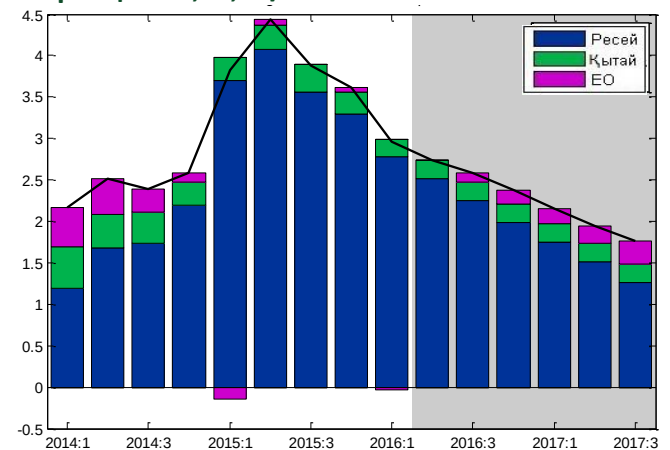
Азық-түлік тауарларының әлемдік бағасының төмендеуі жалғасуда. Негізгі факторлаға жақсы өнімнің нәтижесінде нарықта азық-түлікті артық ұсынуды, әлемдік сұраныстың аздығын және энерготасымалдағыштар бағасының құлдырауын жатқызуға болады. Табиғат жағдайларына қарай Бразилияда өнім жинаудың кешігуіне байланысты құны өскен қантты ерекшелікке жатқызуға болады.

57-график. Қазақстанның негізгі сауда әріптестері елдер бөлігіндегі сыртқы сараланған ІЖӨ декомпозициясы, %, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

58-график. Қазақстанның негізгі сауда әріптес елдерінің орташа алынған инфляциясы, %, ж/ж

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

Жинақталған қордың, сондай-ақ 2015 жылғы рекордтық астық жинау есебінен орта мерзімді перспективада бидай бағасының төмендеуі күтілуде. Сонымен қатар Аргентинада бидайға экспорттық алымның алынып тасталуы бағаның төмендеуіне әсер етеді. Осылайша, алдыңғы болжамдар өзгеріссіз қалады, және дақылдардың әлемдік бағасының төмендеуі 2017 жылғы үшінші тоқсанға дейін жалғасады (59-график). Осылайша, сыртқы тұтынушылық инфляцияның күтулі төмендеуі Қазақстандағы инфляциялық процестерге әлсіз қысым көрсететін болады.

Мұнай өнімдері нарығында сұраныстан ұсыныс басым болған тәуекел сценарийін іске асыру уақыт бойынша маңыздырақ әрі ұзығырақ болды, бұл базалық сценарий өлшемдерін барлық болжамы кезең ішінде мұнай бағасын бір баррель үшін 50 АҚШ долларынан 30 АҚШ долларына төмендету бөлігінде қайта қарау қажеттігіне әкеп соқты.

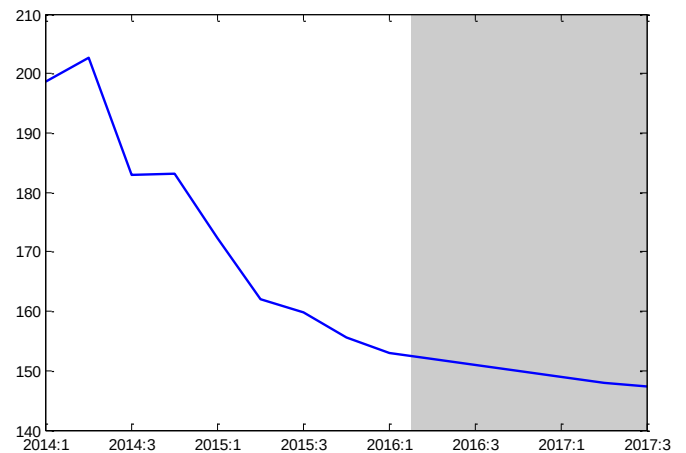
АҚШ ФРЖ пайыздық мөлшерлемесі 0,25 п.т. артқандықтан орташа мерзімдік кезеңдегі сыртқы монетарлық талаптарға қатысты болжам расталды. Нәтижесінде, Қазақстан үшін капиталдың ықтимал әкетілуіне, дамушы нарықтары бар елдердің валюталарының құнсыздануына, сондай-ақ сыртқы нарықтардағы қорландырудың қымбаттауына байланысты бірқатар тәуекелдер туындайды.

2. Базалық сценарий бойынша болжам

Ұлттық Банк бағалауы экономиканың 2015 жылы 1,1%-ға дейін өсу қарқынының бәсеңдегенін көрсетеді. (2014 жылы 4,3%). Мұнай бағасының бір баррель үшін 30 АҚШ долларына төмендеуі болған жағдайда экономикалық белсенділіктің біршама бәсеңдеуі, тек 2017 жылғы үшінші тоқсанда ғана қалпына келе бастау мүмкін.

2017 жылы жаңа экономикалық нақты жағдайларға біртіндеп бейімделу байқалатын болады. ЖІӨ ақырындап қалпына келе бастайды, ол ортамерзімді болашақта күтілетін құнсызданудың

59-график. Бидай бағасының индексі (FAO Index Cereals), 2002-2004жж. базаға қатысты %-бен

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

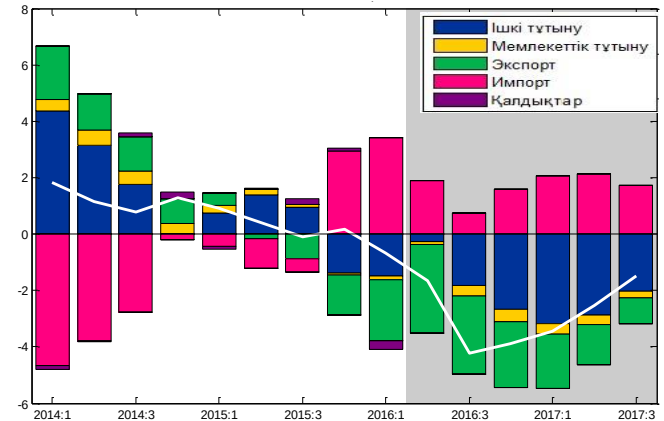
төмендеуін ұйғаратын экономиканы қолдау және долларсыздандыру бойынша іс-шараларды іске асыру шеңберінде бағытталған инвестициялардың тиімділігіне байланысты болмақ.

Ұлттық Банктің бағалауы бойынша шығарылымның аралығы теріс болады, яғни ЖІӨ өзінің әлеуетті деңгейінен 2017 жылдың үшінші тоқсанына дейін төмен болады. Экономиканың іске қосылмаған қуаттарының негізгі факторлары ретінде жинақтауға бейімділіктің өсуі аясында ішкі тұтынудың қысқаруы болады. Мұнай бағасына күйзеліс мұнай өндіру көлеміне теріс әсерін тигізуде, ол, өз кезегінде, тау кен өндіру секторындағы өндірістік қуаттардың толық жүктемемен істемеулеріне ықпал ететін болады. Ішкі тұтынудың төмендеуі нәтижесінде импорттың төмендеуі таза экспорт серпініне өзінің оң үлесін тигізетін болады. Бұл арада, мұндай тиімділік импорттық қызметтер мен жабдықтарды пайдалануды ұйғаратын ұзақмерзімді инвестициялық жобалардың іске асырылуымен шектелген (60-график).

Экспорттың айтарлықтай төмендеуі шығарылымның аралығына теріс үлесін қосады. Мұнай өндіру қысқаратын болады, себебі Қазақстанның кенорындарының басым бөлігінің тиімсіздігі арта түседі. Мұндай жағдайда 2017 жылдың үшінші тоқсанына дейін сақталатын нақты тиімді айырбастау бағамын жете бағаламаумен байланысты артықшылықтарды іске асыру мәселесі өзекті болады. 2015 жылғы бағалау бойынша экспорттың жалпы көлемінің 30%-ын құраған шикізаттық емес экспортты (мұнай өнімдері, уран қосындыларының өнімдері, астық ұны және металды бастапқы өңдеу өнімдері) арттыру бойынша шаралар экономиканы әртараптандыру және экспорт көлемінің өсуіне оң әсерін тигізуі мүмкін. Қазақстандық өнімге сыртқы сұраныс Ресей экономикасының сыртқы күйзелістен кейін қалпына келуіне қарай өсетін болады.

Үй шаруашылықтары нақты еңбекақының төмендеуі, кредиттеудің қысқаруы, сондай-ақ теңге бағамының

60-график. Түпкілікті пайдалану әдісін қолданумен ІЖӨ шығарылымының аралығы, %

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

құнсыздануы себебінен тұтынуды неғұрлым кейінгі кезеңге қалтыратын болады. Нақты пайыздық төмен мөлшерлемелер тұтынуға 2016 жылдың екінші тоқсанынан бастап ынталандырушы әсерін тигізетін болады.

Инфляцияның күтілетін деңгейінің төмендеуіне қарай ортамерзімді перспективада пайыздық мөлшерлемелер төмендей бастайды. Жүргізіліп отырған ақша-кредит саясаты 2017 жылдың үшінші тоқсанына дейін орташа ынталандыру сипатына ие болады, ол дағдарысқа қарсы шараларды іске асырумен және экономиканы ынталандыру бойынша басқа шаралармен (атап айтқанда, «Нұрлы жол» бағдарламасы), сондай-ақ теңгенің айырбастау бағамын тұрақтандырумен шартталған 2017 жылдың бірінші тоқсанынан бастап ішкі тұтынуды қалпына келтіруге ықпал ететін болады. Ішкі тұтынуды қалпына келтіру қарқыны қайта өңдеу секторына тартылатын сапалы инвестицияларға, экономикадағы мұнайлық емес сектор үлесінің кеңеюіне, сондай-ақ долларлану деңгейінің айтарлықтай төмендеуіне байланысты болады.

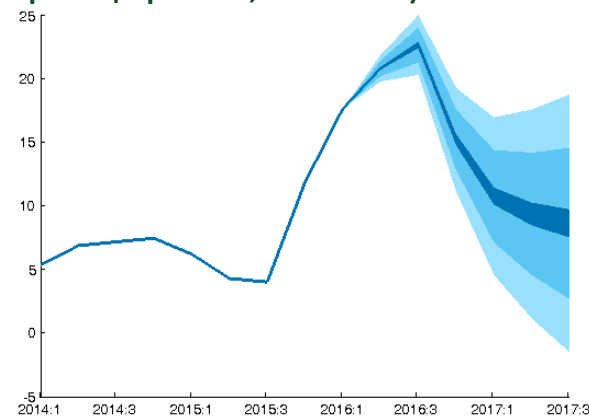
Мемлекеттік тұтыну ішкі тұтынудың төмендеуі нәтижесінде салықтық түсімдердің қысқаруымен шектелетін болады. Үкімет мемлекет бюджетінің тапшылығын кеңейтуді жоспарламайды, керісінше мұнай тапшылығымен қатар, мұнай емес тапшылықты 2017 жылдың соңына дейін қысқарту бойынша стратегиясы байқалады, бұл ортамерзімді перспективада фискалдық саясаттың бейтараптығын білдіреді.

2015 жылдың екінші жартыжылында теңгенің құнсыздануы инфляциялық үрдісті күшейтті. Бағамды инфляцияға ауыстыру салдарынан 2016 жылы инфляциялық күтулер сақталатын болады. Орташа тоқсандық инфляция 2016 жылдың үшінші тоқсанында өзінің шегіне жетуі мүмкін (61-график). Инфляцияның өсуіне азық-түліктік емес құрауыш елеулі үлес қоспақ. Қысқамерзімді кезеңде азық-түліктік емес инфляцияға теңгенің айырбастау бағамының

құнсыздануы және Ресейдегі жоғары инфляциялық ая әсер ететін болады. Ортамерзімді кезеңде инфляцияның азық-түліктік құрауышы теңгенің айырбастау бағамы серпінінің және азық-түлікке, дәнді дақылдар мен атап айтқанда, бидайға әлемдік бағаның әсерінен қалыптасатын болады. Азық-түліктік және азық-түліктік емес инфляцияны тежегіш фактор ретінде шығарылымның теріс аралығы болады.

2016 жылдың соңына қарай инфляцияның бәсеңдеуі байқалатын болады, ол 2017 жылдың үшінші тоқсанына нақты тиімді айырбастау бағамының өзінің тепе-теңдік мәндеріне жетуі шартымен 2017 жылы жалғасатын болады. Қазақстан Республикасының ұстамды ынталандырушы ақша-кредит саясаты инфляция бойынша ортамерзімді мақсатқа бағдарланатын болады.

61-график. Тоқсан ішінде орташа есеппен алғандағы инфляция, ж/ж, % (сенім аралықтары 75%, 50% и 10%)

Дереккөзі: ҚРҰБ есептері

3. Ортамерзімді перспективадағы тәуекелдер

Болжанатын басты тәуекел Brent маркалы мұнай бағасының бір барреліне 20 долларға дейін төмендеуі және болжанатын толық кезең ішінде аталған деңгейде сақталып тұруы болып табылады.

Берілген сценарийді іске асыру Ресей экономикасын қалпына келтіру қарқынын және рубльдің айырбастау бағамының серпінін қайта қарауға әкеледі, ол сыртқы сектор бойынша алғышарттарға теріс әсерін тигізеді.

Қазақстанның экономикасы үшін мұнай бағасының бір барреліне 20 долларға дейін төмендеуі ішкі тұтынудың барынша терең құлдырауы, мемлекеттік шығындар мен экспорттан түсетін кірістерді қысқарту салдарынан ЖІӨ-нің айтарлықтай қысқаруына әкеліп соғады. Бұның барлығы экономиканың долларлануының жоғары деңгейінің, бөлшек сауда-саттық көлемінің төмендеуі, импорттық өнімге бағаның өсуі, капиталдың сыртқы нарықтарында жағдайдың нашарлауы және сыртқы сұраныстың қысқаруы аясында орын алатын болады.

ЖІӨ-нің ең көп төмендеуі 2016 жылдың төртінші тоқсанына келеді. Алайда, 2017 жылы экономиканың жаңа экономикалық жағдайға бейімделуі нәтижесінде экономикалық өсудің қалпына келуі күтіледі. 2017 жылдың үшінші тоқсанында экономиканың өсуі күтілуде.

Мұнай бағасының төмендеуі және ЖІӨ қысқаруы да теңгенің ықтимал әлсізденуіне әкеледі, бұл инфляцияның неғұрлым баяу төмендеуіне әсер етеді. Нәтижесінде, 2016 жылы инфляция бойынша мақсатқа жетпеуіне тәуекелдің артуы орын алады (6-8%).

Осы жағдайларда Қазақстан Республикасының ақша-кредит саясаты базалық мөлшерлемені баяу қарқынмен төмендету жағдайында тежеуші сипатқа ие. Бұл ақша нарығындағы талаптардың қатаңдануына әкеледі.

Сондай-ақ, мұнай бағасын қалпына келтіру сценарийі қаралды, ол ортамерзімді кезеңде теңгенің ықтимал нығаюына, төмен инфляцияға базалық сценариймен салыстырғанда долларлануды төмендету және экономикалық белсенділіктің өсуі аясында Қазақстан экономикасының тез қалпына келуіне әкеледі.

НЕГІЗГІ ТЕРМИНДЕР ЖӘНЕ ҰҒЫМДАР

Базалық инфляция – әкімшілік, оқиғалық және маусымдық сипаттағы жекелеген факторлардың ықпалымен бағаның қысқамерзімді біркелкі емес өзгерістерін болдырмайтын инфляция.

Инфляцияға шолуда базалық инфляцияның екі түрі пайдаланылады:

а) көкөніс, жеміс, бензин мен көмірге бағаның өсуін есептемегендегі тұтыну бағаларының индексі;

б) кумулятивтік салмағы 8%-дан аз және 92%-дан көп болатын құрамдас бөліктер алынып тасталатын, яғни бағасы көбірек өзгерген (өскен немесе төмендеген) тауарлар мен көрсетілетін қызметтер ескерілмейтін тұтыну бағаларының индексі.

Базалық мөлшерлеме – Ұлттық Банктің ақша нарығындағы бір күндік операциялары бойынша нысаналы пайыздық мөлшерлеме.

Негізгі капиталдың жалпы жинақталуы – ұзақ уақыт бойы өндіріс барысында пайдаланылатын қаржылық емес активтердің өсуі. Негізгі капиталдың жалпы жинақталуы мынадай құрамдас бөліктерден тұрады: а) есептен шығаруды шегергенде, жаңа және қолданыстағы негізгі қорларды сатып алу; б) жасалған материалдық активтерді ірі жақсартуға шығындар; в) жасалмаған материалдық активтерді жақсартуға шығындар; г) жасалмаған шығындарға меншік құқығын беруге байланысты шығыстар.

Валюталық своп – бір валютаның белгілі бір санын басқасына әр түрлі екі валюталу күнімен айырбастай отырып бір мезгілде сатып алу мен сатуды болжайтын валюталық мәміле. Ұлттық Банктің «валюталық своп» мәмілелері шетел валютасының қамтамасыз етуімен белгіленген пайыздық мөлшерлеме бойынша «овернайт» шарттарымен теңгедегі өтімділікті беру құралы болып табылады.

Ішкі жалпы өнім – өндірістің пайдаланылған факторларының ұлттық тиесілігіне қарамастан, тұтыну, экспорт және жинақтау үшін мемлекеттің аумағында экономиканың барлық салаларында жасалған барлық соңғы тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің (яғни тікелей пайдалануға арналған) нарықтық құнын көрсететін көрсеткіш.

ИИДМБ – Қазақстан Республикасын индустриялық-инновациялық дамытудың 2015 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 1 тамыздағы № 874 Жарлығымен бекітілген. Бағдарлама Қазақстанның өнеркәсіптік саясатының бір бөлігі болып табылады және секторлардың шектеулі санына күш-жігер мен ресурстарды шоғырландыра отырып өңдеу өнеркәсібін дамытуға, кластерлік тәсілді қолдана отырып өңірлік мамандануға және тиімді салалық реттеуге негізделген.

Ақша базасы (резервтік ақша) Ұлттық Банктің кассаларындағы қолма-қол ақшаны қоспағанда (Ұлттық Банктен тыс қолма-қол ақша) Ұлттық Банк айналысқа шығарған қолма-қол ақша, банктердің аударылатын және басқа да депозиттері, банктік емес қаржы ұйымдарының аударылатын депозиттері және мемлекеттік және мемлекеттік емес қаржылық емес ұйымдардың Ұлттық Банктегі теңгедегі ағымдағы шоттары.

Ақша массасы (М3) Ұлттық Банктің және банктердің баланстарының шоттарын шоғырландыру негізінде айқындалады. Ол айналыстағы қолма-қол ақшаның және банктік емес резидент заңды тұлғалардың және халықтың ұлттық және шетел валютасындағы аударылатын және басқа да депозиттерінен тұрады.

Экономиканы долларландыру – шетел валютасы (көп жағдайда – АҚШ доллары) ел ішіндегі немесе оның экономикасының жекелеген секторларында операцияларды жүзеге асыру үшін қолданыла бастайтын жағдай, бұл ретте ұлттық валюта ішкі ақша айналымынан ығыстырылады, жинақтау, құн өлшемі және төлем құралы болады.

Инфляцияның басқа да өлшемдері. Халықаралық практикаға сәйкес, инфляция өлшемі ретінде негізінен екі көрсеткіш пайдаланылады: тұтыну бағаларының индексі және базалық инфляция. Теориялық тұрғыдан ІЖӨ дефляторы пайдаланылуы мүмкін. Алайда ІЖӨ дефляторы импорттық тауарларға бағаның өзгеруін ескермейтіндіктен, іс жүзінде оны бірде-бір ел инфляцияның өлшемі ретінде қолданбайды. Халықаралық практикада неғұрлым көп таралған көрсеткіш тұтыну бағаларының индексі болып табылады.

Еуроаймақ елдерінің, сондай-ақ Канада, Ұлыбритания, Польша, Чехия, Таиланд, Индонезия орталық банктері тұтыну бағаларының индексі немесе оның жаңартылған түрлерін (мысалы, Еуроаймақтағы тұтыну бағаларының үйлесімді индексі) пайдаланады.

Қазақстандағы инфляцияны өлшеу. Қазақстандағы инфляция тұтыну бағаларының индексімен өлшенеді. Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті бағаны бақылауды және белгілеуді барлық облыстық орталықтар бойынша және Қазақстанның аудандары бойынша іріктеп жүзеге асырады.

Тұтыну бағаларының индексі (бұдан әрі – ТБИ) – халықтың тұтыну үшін сатып алатын тауарлар мен көрсетілетін қызметтерге бағаның жалпы деңгейінің өзгеруі. Инфляцияны есептеу үшін Қазақстанның тұтынушылық қоржыны үй шаруашылықтары шығыстарының құрылымын көрсетеді және халық

тұтынуындағы ең көп үлестік салмақты алатын 508 тауар мен көрсетілетін қызметті қамтиды. ТБИ тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің белгіленген жиынтығының ағымдағы кезеңнің бағасымен құнының оның алдыңғы (базистік) кезеңнің бағасымен құнына қатынасы ретінде есептеледі. Индексті Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті есептейді.

2015 жылы Қазақстандағы ТБИ құрылымында азық-түлік тауарларының үлесі 36,4%, азық-түлікке жатпайтын тауарлардікі – 32,2%, ақылы қызметтердікі 31,4% болды.

Инфляция – тауарлар мен көрсетілетін қызметтерге бағаның жалпы деңгейінің өсуі.

Орнықты экономикалық даму үшін инфляцияның тұрақты және болжамды деңгейі қажет. Инфляцияның жоғары деңгейі инвестициялық белсенділікке, кәсіпорындарды жоспарлауға, тауарларды өндіруге және, тұтастай алғанда, экономикаға теріс әсер етеді. Дамыған елдерде инфляция деңгейі 3%-дан асады, дамушы елдерде инфляцияның тең дәрежелі деңгейі (экономиканың даму деңгейіне сәйкес келетін) 6%-дан асады.

Инфляциялық таргеттеу – инфляцияның нысаналы деңгейіне қолжеткізуге бағдарланған ақша-кредит саясатының режимі.

Бұл режимнің артықшылығы инфляцияны төмендету және төмен деңгейде тұрақтандыру түрінде ақша-кредит саясатының мақсаттарын нақты сәйкестендіру болып табылады. Орталық банктің бір мақсатқа нақты бағдарлануы нарықтардың орталық банкке деген сенімін әлеуетті түрде арттырады. Сонымен қатар инфляцияны төмендету және оның төмен қарқындарын тиімді ұстап тұру түпкілікті нәтижесінде экономиканың тұрақты өсуін қолдайды.

Композиттік индикатор – экономиканың нақты секторын дамытудың қысқамерзімді үрдістерін көрсету үшін қызмет ететін жинақтаушы индикатор. Композиттік индикатор ілгері жүру қасиетіне ие бола отырып, экономикада ілгерілеу және құлдылау болған және өзгерген кезде циклдік өзгеруді көрсету және ауысу нүктелерін анықтау үшін қолданылады. Композиттік индикатор конъюнктуралық зерттеулердің қатысушылары болып табылатын Ұлттық Банктің кәсіпорындары жүргізетін сауалнамалардың нәтижелері негізінде қалыптасады.

Кредиттік аукциондар – Ұлттық Банктің бағалы қағаздарын кері сата отырып сатып алу бойынша аукционы.

Ең төменгі резервтік талаптар (ЕТРТ) – банк өз кассасында қолма-қол ақша және Ұлттық Банктің корреспонденттік шоттарында ұлттық валютадағы (резервтік активтер) ақша түрінде ұстайтын банктің міндеттемелері сомасынан міндетті үлес. Банктердің резервтелетін міндеттемелер көлемін ЕТРТ нормативтері реттейді.

Ақша-кредит саясатының номиналдық зәкірі. Белгілі бір көрсеткіш, оның ішінде макроэкономикалық көрсеткіш, оның көмегімен Ұлттық Банк ақша-кредит саясатының түпкілікті мақсатына ықпал етеді.

Инфляцияны реттеу мақсатында орталық банктер өздері тікелей басқара алатын немесе «номиналдық зәкір» (nominal anchors) деп аталатын көрсеткіштерге ықпал етеді. «Номиналдық зәкір» ретінде мысалы, ақша массасы ақшалай таргеттеу режимі кезінде, валюталық бағам айырбастау бағамын таргеттеген кезде, ақша нарығының қысқамерзімді мөлшерлемелері инфляциялық таргеттеу кезінде болуы мүмкін. Орталық банктің қандай да болмасын «зәкірін» таңдауы ел экономикасының ерекшелігіне және онда

қалыптасқан ақша және қаржы нарығы жүйесіне, сондай-ақ ақша-кредит саясатының режиміне байланысты.

Кері РЕПО – бағалы қағазды белгілі бір мерзімнен кейін бұрын белгіленген бағамен кері сату міндеттемесімен сатып алу мәмілесі. Ұлттық Банк бағалы қағаздар кепілімен банктерге теңгедегі өтімділік беру мақсатында Ұлттық Банктің кепілмен қамтамасыз ету тізбесіне сәйкес кері РЕПО операцияларын жүргізеді.

Ашық нарықтағы операциялар – базалық мөлшерлеме аясында пайыздық мөлшерлемелердің деңгейін қалыптастыру мақсатында ақша нарығындағы өтімділікті беру немесе алу үшін Ұлттық Банктің аукциондар нысанындағы жүйелі операциялары.

Тұрақты қолжетімділік (тұрақты тетік) операциялары – ашық нарықтағы операциялардың нәтижелері бойынша қалыптасқан өтімділік көлемін түзету бойынша ақша-кредит саясатының құралдары. Тұрақты тетіктер мәміленің бір тарабының субъектісі Ұлттық Банк болып табылатын екіжақты мәмілелер шеңберінде жүзеге асырылады. Бұл операциялар банктердің бастамасы бойынша жүргізіледі.

Аударым депозиттері – бұл 1) кез келген сәтте номинал бойынша ақшаны айыппұлдар мен шектеулерсіз айналдыруға болатын; 2) чектің, траттың немесе жиро-тапсырмалардың көмегімен еркін аударылатын; 3) төлемдерді жүзеге асыру үшін кеңінен пайдаланылатын барлық депозиттер. Аударым депозиттері тар ақша базасының бір бөлігі болып табылады.

Басқа депозиттерге, негізінен, белгілі бір уақыт кезеңі аяқталғаннан кейін ғана алынуы немесе көбіне жинақтау тетігіне қойылатын талаптарға жауап беретін қарапайым коммерциялық операцияларда пайдалану үшін оларды қолайсызырақ ететін түрлі

шектеулері болуы мүмкін жинақтау және мерзімді депозиттер. Сонымен қатар, басқа депозиттер аударылмайтын салымдар мен шетел валютасында көрсетілген депозиттерден де тұрады.

Әлеуетті шығарылым. Экономикадағы өндіріс факторларын толық іске қосу және толық жұмыспен қамту кезінде қол жеткізуге болатын шығарылым деңгейін көрсетеді. Өндірілуі мүмкін және бағалардың өсу қарқынының өзгеруіне алғышарттар құрмастан-ақ іске асырылуы мүмкін өнім көлемін көрсетеді.

Тұтыну себеті – бұл адамның немесе отбасының айлық (жылдық) тұтынуының типті деңгейі мен құрылымын сипаттайтын тауарлар мен көрсетілетін қызметтер жиынтығы. Мұндай жиынтық тұтыну себетінің қолданыстағы бағамен құнына қарай ең төменгі күнкөрісті есептеу үшін пайдаланылады. Тұтыну себеті тұтынудың есептік және нақты деңгейлерін салыстырудың, сондай-ақ валюталардың сатып алыну деңгейін айқындау үшін негіз болады.

«Қолжетімді баспана – 2020» бағдарламасы – «Қолжетімді баспана-2020» бағдарламасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 21 маусымдағы № 821 қаулысымен бекітілген мемлекеттік тұрғын үй бағдарламасы. Бағдарлама баспананың халық үшін қолжетімділігін одан әрі арттыруды қамтамасыз ететін тұрғын үй құрылысын дамыту проблемаларын кешенді шешуге бағытталған.

«Бизнестің жол картасы 2020» бағдарламасы – «Бизнестің жол картасы 2020» бизнесті қолдау мен дамытудың бірыңғай бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 31 наурыздағы № 168 қаулысымен бекітілген. «Бизнестің жол картасы 2020» бағдарламасы

Қазақстан Республикасы Президентінің «Жаңа онжылдық – Жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақстан халқына Жолдауын және Қазақстанның 2020 жылға дейінгі стратегиялық даму жоспарына сәйкес әзірленді. Дағдарыстан кейінгі дамыту, тұрақты жұмыс орындарын сақтау және олардың жаңасын құру, экономиканың шикізатқа жатпайтын секторларында өңірлік кәсіпкерліктің орнықты және теңгерімді өсуін қамтамасыз ету бағдарламаның мақсаты болып табылады.

«Нұрлы жол» бағдарламасы – Мемлекет басшысының 2014 жылғы 11 қарашадағы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты Қазақстан халқына жолдауын іске асыру мақсатында әзірленген 2015-2019 жылдарға арналған инфрақұрылымдық дамудың «Нұрлы жол» мемлекеттік бағдарламасы. Бағдарлама Қазақстанның ұзақмерзімді өсуін қамтамасыз ету үшін хаб қағидатында тиімді инфрақұрылым құру, сондай-ақ сыртқы нарықтардағы конъюнктураның нашарлауы жағдайында экономиканың жекелеген секторларына қолдау көрсету жөніндегі дағдарысқа қарсы шараларды іске асыруға еліміздің макроөңірлерін интеграциялау жолымен бірыңғай экономикалық нарық қалыптастыруға бағытталған.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігінің пайыздық арнасы – орталық банктің экономикаға пайыздық мөлшерлемелерді реттеу арқылы әсерін сипаттайтын трансмиссиялық тетік арнасы.

Тікелей РЕПО – белгілі бір мерзім өткеннен кейін алдын ала белгілі бір бағамен кері сатып алу міндеттемесімен бағалы қағазды сату мәмілесі. Ұлттық Банк шектен тыс теңге өтімділігін алу мақсатында кері РЕПО мәмілесін жүргізеді.

Еркін өзгермелі айырбастау бағамы.

Халықаралық валюта қорының қолданыстағы жіктеуіші бойынша өзгермелі валюта бағамының режимі шеңберінде орталық банк бағамның нарықтық факторлардың әсерімен белгіленуіне мүмкіндік бере отырып, бағамның деңгейі немесе өзгеруі үшін бағдарлар, оның ішінде операциялық бағдарлар белгілемейді. Бұл ретте орталық банк ұлттық валюта бағамының құбылмалылығын реттеу немесе оның шамадан тыс өзгеруінің алдын алу үшін, сондай-ақ қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін ішкі валюта нарығына тұрақсыз ықпал етуді жүзеге асыру мүмкіндігін өзінде қалдырады.

Шығарылым айырмасы (ІЖӨ гәп).

Пайызбен берілген ІЖӨ-нің әлеуетті шығарылымнан ауытқуы. Нақты ІЖӨ мен әлеуетті ІЖӨ-нің арасындағы белгілі бір уақыт аралығындағы айырманы білдіреді. Елде пайдаланылатын ресурстардың тиімділігін көрсететін индикатор болады. Нақты шығарылым әлеуетті шығарылымнан асып кеткен жағдайда (шығарылымның оң айырмасы) басқа да тең жағдайларда экономиканың қызып кетуіне байланысты бағаның өсу қарқынының жылдамдау үрдісінің қалыптасуы күтіледі. Теріс айырманың болуы экономикалық белсенділіктің төмен болуына байланысты бағаның өсу қарқынының болжамды баяулауын білдіреді. Шығарылымның өзінің әлеуетті деңгейінің айналысында ауытқуы экономикадағы іскерлік циклдарды көрсетеді.

Нақты айырбастау бағамы – екі елде өндірілетін тауардың салыстырмалы түрдегі бағасы, елдер арасындағы тауарлар айырбастау тепе-теңдігі. Нақты бағам номиналды бағамға, валюталар бағамдарының арақатынасына, тауарлардың ұлттық валюталардағы бағаларына байланысты.

TONIA (Tenge OverNight Index Average) мөлшерлемесі – биржада автоматты РЕПО секторында мемлекеттік бағалы қағаздармен бір жұмыс күні мерзімімен жасалған репоны ашу мәмілелері бойынша орташа алынған пайыздық мөлшерлемені білдіреді.

Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігі – ақша-кредит саясаты құралдарының экономиканың өсуі, инфляция сияқты соңғы макроэкономикалық көрсеткіштерге ықпал ету процесі.

Инфляциялық таргеттеу кезінде орталық банк, әдетте, пайыздық мөлшерлеме деңгейі бойынша шешімдер қабылдау үшін операциялық бағдар ретінде инфляция болжамын пайдаланады. Тұтастай алғанда, инфляцияны бақылау мақсатында орталық банк кредиттік ресурстар құнына, инвестицияға, іскерлік белсенділікке және инфляцияға өз кезегінде әсер ететін қысқамерзімді мөлшерлемелерге ықпал етеді. Инфляция бойынша мақсаттарға қол жеткізу үшін халықтың инфляциялық күтулерін бағалау маңызды элемент болып табылады.

Күтілетін инфляция ортамерзімді кезеңде нысаналы мәннен асып кеткен жағдайда орталық банк базалық пайыздық мөлшерлеменің ағымдағы деңгейін көтеру туралы шешім қабылдайды.

Әдетте, қысқамерзімді (көптеген жағдайда біркүндік) пайыздық мөлшерлеме ақша-кредит саясатының негізгі операциялық нысаналы көрсеткіші болады. Ұлттық Банк таргеттелетін мөлшерлеме ретінде – біркүндік операциялар бойынша мөлшерлемені қарастырады.

Ұлттық Банк инфляциялық таргеттеуді енгізу шеңберінде қазіргі уақытта макроэкономикалық көрсеткіштерді модельдеу және болжау жүйесін құру, ақша-кредит саясатының құралдарын дамыту және жетілдіру жұмысын жүргізуде.

Тар ақша базасы банктердің Ұлттық Банктегі басқа депозиттерін есептемегендегі ақша базасын білдіреді.

Инфляцияға әсер ететін факторлар.
Инфляция - күрделі әлеуметтік-экономикалық феномен, оған көптеген ішкі және сыртқы факторлар, оның ішінде іскерлік белсенділік деңгейі, шығарылымы айырмасы (нақты ІЖӨ мен оның әлеуетті деңгейі арасындағы айырма), еңбек өнімділігі, халықтың ақшалай кірісі, жұмыспен қамту деңгейі, нарықтардағы бәсекелестік деңгейлері, тауарлармен және көрсетілетін қызметтермен қамтамасыз ету, әлемдік тауар нарықтарындағы бағалар және басқа да факторлар әсер етеді.

NDF – валюталық тәуекелдерді хеджирлеу үшін пайдаланылатын жеткізілімсіз форвардтық мәмілелер.

ҚАЗАҚСТАННЫҢ АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ломбардтық кредиттер																			
ҚРҰБ қарыздары																			
«Овернайт» кредиттері																			
Коммерциялық векселдер																			
Қайта қаржыландыру қарыздары																			
Валюталық своптар																			
ҚҚБ-дағы кері РЕПО																			
ҰБ алаңындағы кері РЕПО																			
МБҚ сатып алу/сату																			
Валютталық өктемділік																			
ҚҚБ-дағы тікелей РЕПО																			
ҚРҰБ-тың қысқамерзімді ноттары																			
ҚРҰБ-тың депозиттері																			
Ең төменгі резервтік талаптар																			

– теңге өтімділігін беру бойынша операциялар

– теңге өтімділігін алу бойынша операциялар

ҚОСЫМША

1-кесте

2015 жылы теңге өтімділігін беру мен сіңіріп алу жөніндегі Ұлттық Банктің операциялары бойынша пайыздық мөлшерлемелер (жылдық %)

Мақсаты	Құрал түрі	Құрал	Кепілмен қамтамасыз ету	Өткізу кезеңділігі	Беру/алып тастау мерзімі	Мөлшерлемелер (%)				
						Жылдың басынан бастап	08.05.15	02.09.15	22.09.15	02.10.15 ³
өтімділік беру	тұрақты қол жетімділік операциялары	ҚҚБ-дағы кері РЕПО	МБҚ	банктердің сұратулары бойынша	1 күн	Нарықтағы мөлшерлеме бойынша	12	17	17	17
	ашық нарық операциялары	кері РЕПО ¹	МБҚ, ХҚҰ облигациялары, эмитенттердің облигациялары*	күн сайын	1 күн	--	--	12	12	16
өтімділікті алу			ҚҚБ-дағы тікелей РЕПО	МБҚ	күн сайын	1 күн			7	12
	ҚРҰБ ноттары ²		-	аптасына 1 рет	1 ай	--	--	8	8	17
	тұрақты қол жетімділік операциялары	ҚРҰБ депозиттері	-	банктердің сұратулары бойынша	7 күн	3,05		7	12	15
		ҚҚБ-дағы тікелей РЕПО	МБҚ	банктердің сұратулары бойынша	1 күн	--	--	7	12	15
Қайта қаржыландыру мөлшерлемесі						5,5		5,5	5,5	5,5

¹ ҚРҰБ-тың бағалы қағаздарды кері сату талаптарымен сатып алу бойынша аукцион

² өтінімдерді қанағаттандыру қолданыстағы мөлшерлемелер шамасындағы кірістілік деңгейіне сәйкес келетін дисконттық баға бойынша толық көлемде жүргізіледі

³ Ұлттық Банк 2015 жылғы қарашада пайыздық мөлшерлемелер дәлізін анықталған диапазонда қолдап тұру бойынша алдында айтылған міндеттемелерден кейін шегерілді және 2015 жылғы 23 қарашадан бастап депозиттер бойынша мөлшерлеме 12% құрады

*Қазақстандық және шетелдік эмитенттердің теңгеге деномирленген, жетекші рейтингтік агенттіктердің біреуінің (Standard&Poor's, Fitch немесе Moody's) шкаласы бойынша ҚР тәуелсіз рейтингі деңгейіндегі немесе одан жоғары шығарылым рейтингі бар облигациялары. Қазақстандық және шетелдік эмитенттердің теңгеге деномирленген, Standard&Poor's және/немесе Fitch шкаласы бойынша «BB-» және/немесе Moody's шкаласы бойынша «Ba3» төмен емес шығарылым рейтингі бар корпоративтік облигациялары.

2-кесте

Қазақстандағы ақша агрегаттары

Күні	Ақша базсы		Ақша массасы		Қолма-қол ақша	
	млн. теңге	%, ж/ж	млн. теңге	%, ж/ж	млн. теңге	%, ж/ж
01.01.14	2 861 003	4.2	11 882 162	13.2	1 397 708	-1.7
01.02.14	3 240 023	23.3	12 432 486	18.0	1 399 675	-0.7
01.03.14	3 408 022	11.9	12 796 182	15.5	1 319 887	-7.6
01.04.14	3 633 316	27.4	12 782 103	15.7	1 359 033	-5.6
01.05.14	3 595 581	18.3	12 921 548	14.2	1 397 801	-4.3
01.06.14	3 715 258	20.1	13 411 461	15.8	1 452 216	-4.7
01.07.14	3 859 730	24.1	13 424 662	14.9	1 439 601	-2.5
01.08.14	3 654 727	25.8	13 352 628	17.6	1 382 569	-5.8
01.09.14	3 753 134	34.9	13 466 829	16.5	1 369 299	-5.8
01.10.14	3 723 626	34.1	13 550 620	16.0	1 274 397	-11.4
01.11.14	3 414 322	30.8	12 973 924	14.4	1 221 633	-13.0
01.12.14	3 413 841	20.8	12 816 554	10.5	1 122 319	-25.8
01.01.15	3 109 020	8.7	12 403 086	4.4	1 035 712	-25.9
01.02.15	3 144 815	-2.9	12 287 224	-1.2	1 020 848	-27.1
01.03.15	3 287 005	-3.6	12 322 119	-3.7	1 037 126	-21.4
01.04.15	3 418 576	-5.9	12 266 760	-4.0	1 018 439	-25.1
01.05.15	3 644 795	1.4	12 533 824	-3.0	1 086 948	-22.2
01.06.15	4 191 185	12.8	13 082 850	-2.5	1 143 598	-21.3
01.07.15	3 871 600	0.3	12 938 179	-3.6	1 135 293	-21.1
01.08.15	4 307 271	17.9	14 391 689	7.8	1 186 211	-14.2
01.09.15	4 644 278	23.7	15 494 985	15.1	1 199 959	-12.4
01.10.15	4 678 045	25.6	15 775 290	16.4	1 201 559	-5.7
01.11.15	4 816 225	41.1	16 684 442	28.6	1 190 243	-2.6
01.12.15	4 750 422	39.2	17 207 454	34.3	1 236 973	10.2

Дереккөзі: ҚРҰБ

3-кесте

Қазақстан экономикасындағы бағалар индекстері

Күні	Тұтынушылық бағалар индексі, %		Азық-түлік тауарлары бағаларының индексі, %		Азық-түлік емес тауарлар бағаларының индексі, %		Ақылы қызметтер бағаларының индекстері, %		Өнеркәсіп өндірісі бағаларының индексі, %		Ауыл шаруашылығы өнімдерін сатып алу бағаларының индексі, %	
	а/а	ж/ж	а/а	ж/ж	а/а	ж/ж	а/а	ж/ж	а/а	ж/ж	а/а	ж/ж
01.01.14	100.6	104.5	100.5	103.2	100.3	103.3	101.0	106.8	101.4	101.3	99.8	91.4
01.02.14	101.7	105.4	101.5	104.4	101.9	105.1	101.7	106.7	101.5	101.0	99.7	90.1
01.03.14	101.0	106.3	101.3	105.5	101.0	105.9	100.5	107.2	108.1	109.1	101.6	91.1
01.04.14	100.6	106.6	101.0	106.4	100.6	106.4	100.2	106.9	100.3	112.0	101.2	92.7
01.05.14	100.6	107.0	100.8	107.0	100.6	106.9	100.3	106.9	100.7	117.9	100.5	94.3
01.06.14	100.3	107.0	100.4	107.3	100.3	107.0	100.2	106.6	101.4	120.3	101.4	97.0
01.07.14	100.1	107.0	99.8	107.0	100.3	107.2	100.3	106.6	101.4	119.8	101.4	99.5
01.08.14	100.4	107.2	99.9	106.9	101.1	108.1	100.4	106.5	99.2	115.3	101.2	101.1
01.09.14	100.5	107.5	100.3	107.4	100.5	108.4	100.7	106.6	97.3	109.6	101.0	104.1
01.10.14	100.4	107.6	100.5	107.7	100.5	108.5	100.2	106.6	96.8	107.2	101.4	107.9
01.11.14	100.6	107.7	100.7	107.7	100.5	108.6	100.5	106.7	95.9	103.3	101.6	110.8
01.12.14	100.5	107.4	101.1	108.1	100.0	107.9	100.3	106.5	95.0	98.4	101.9	113.4
01.01.15	100.6	107.5	101.2	108.8	99.9	107.4	100.7	106.2	89.7	87.0	100.7	114.5
01.02.15	100.4	106.1	100.2	107.4	99.5	104.9	101.3	105.7	91.7	78.6	99.8	114.6
01.03.15	100.1	105.2	100.2	106.3	100.0	103.9	100.1	105.3	103.6	75.3	99.7	112.4
01.04.15	100.1	104.7	100.3	105.5	100.2	103.4	99.9	105.0	98.2	73.8	99.2	110.2
01.05.15	100.3	104.4	100.0	104.7	100.8	103.6	100.0	104.7	102.2	74.9	99.2	108.8
01.06.15	99.9	104.0	99.5	103.7	100.3	103.6	100.1	104.6	102.8	75.9	99.6	106.9
01.07.15	100.1	104.0	99.7	103.6	100.2	103.5	100.5	104.8	99.0	74.1	99.2	104.5
01.08.15	100.3	103.9	99.8	103.5	100.5	102.9	100.7	105.1	98.0	73.2	99.5	102.8
01.09.15	101.0	104.4	100.6	103.9	102.0	104.5	100.7	105.1	101.3	76.2	100.2	102.0
01.10.15	105.2	109.4	104.6	108.0	110.2	114.5	101.1	106.0	105.4	83.0	102.0	102.7
01.11.15	103.7	112.8	103.3	110.8	106.5	121.3	101.4	106.9	104.3	90.2	101.4	102.5
01.12.15	101.2	113.6	101.2	110.9	101.1	122.6	101.4	108.1	100.2	95.2	102.2	102.7

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

4-кесте

Түпкілікті пайдалану тәсілімен ІЖӨ құрамы
(өспелі қорытындысымен нақты өсуі, ж/ж)

	ІЖӨ	Үй шаруашы- лығы заттарын	Мемлекеттік басқару органдарын тұтыну	Негізгі капиталдың жалпы жинағы	Экспорт	Импорт
14 ж. 1-тоқ.	4,0	0,8	4,5	2,2	1,1	-6,9
14 ж. 2-тоқ.	3,6	-2,4	11,5	0	-1,3	-12,5
14 ж. 3-тоқ.	3,7	0,4	11,2	0,2	-0,6	-8,1
14 ж. 4-тоқ.	4,3	-2,3	10,3	7,1	-4,6	-15,7
15ж. 1-тоқ.	2	4,1	4,2	2	-5,7	-9,7
15 ж. 2-тоқ.	1,4	1,4	1,9	3,8	-5,4	-8,1
15 ж. 3-тоқ.	1,0	2,8	2,5	5,0	-8,2	-6,7

Дереккөзі: ҚР ҰЭМ СК

5-кесте

Экономикаға депозиттер мен кредиттер

	01.01.2015	01.02.2015	01.03.2015	01.04.2015	01.05.2015	01.06.2015	01.07.2015	01.08.2015	01.09.2015	01.10.2015	01.11.2015	01.12.2015	01.01.2016
Депозит ұйымдарындағы депозиттер (секторлар және валютаның түрлері бойынша), млрд.теңге, айдың соңында													
Депозиттердің көлемі	11 694,2	11 367,4	11 266,4	11 285,0	11 248,3	11 446,9	11 939,3	11 802,9	13 205,5	14 295,0	14 573,7	15 494,2	15 970,5
Депозиттердің жалпы сомасынан													
ұлттық валютамен үлес салмағы, %-бен	0,44	0,44	0,45	0,47	0,45	0,48	0,50	0,48	0,41	0,36	0,34	0,33	0,31
шетел валютасымен үлес салмағы, %-бен	0,56	0,56	0,55	0,53	0,55	0,52	0,50	0,52	0,59	0,64	0,66	0,67	0,69
Депозиттердің жалпы сомасынан													
банктік емес заңды тұлғалардың үлес салмағы, %-бен	0,62	0,62	0,62	0,62	0,62	0,63	0,64	0,63	0,61	0,60	0,60	0,60	0,57
жеке тұлғалардың үлес салмағы, %-бен	0,38	0,38	0,38	0,38	0,38	0,37	0,36	0,37	0,39	0,40	0,40	0,40	0,43
Тартылған депозиттер бойынша банктердің орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі, %-бен, бір айда													
ұлттық валютамен	8,37	10,61	12,00	11,89	10,23	11,40	6,92	5,23	7,29	11,17	12,92	14,70	19,13
шетел валютасымен	3,20	3,12	2,93	2,52	2,56	2,80	3,07	2,79	3,09	2,85	2,87	3,25	2,45
Банктердегі кредиттер (секторлар және валюта түрлері бойынша), млрд. теңге, айдың соңында													
Банктердің кредиттеу көлемі	12 105,7	12 166,0	12 080,8	12 045,4	12 103,0	12 068,3	10 711,5	10 640,0	11 378,9	11 834,1	11 964,4	12 368,6	12 674,2
Берілген кредиттер бойынша банктердің орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі, %-бен													
Барлығы	11,7	15,6	16,9	15,7	14,1	14,0	13,6	13,9	13,6	14,1	14,3	13,6	13,9
ұлттық валютамен	15,9	18,3	19,8	18,2	15,5	16,0	14,9	15,0	14,7	15,0	15,3	16,1	16,3
шетел валютасымен	8,1	7,7	8,0	8,0	7,2	8,0	8,1	7,5	7,6	7,5	8,4	5,5	7,7

6-кесте

Қазақстан Республикасының Төлем балансы
(млн. АҚШ доллары)

	2014			2014	2015			
	2-тоқ.	3-тоқ.	4-тоқ.		1-тоқ.	2-тоқ.	3-тоқ.	4-тоқ.
Ағымдағы операциялар шоты	477.8	-1093.4	-68.3	5994.0	-125.3	-2251.71	-1799.0	-1647.2
Сауда балансы	8445.8	7789.6	6090.0	36698.7	4247.9	3369.5	2778.7	2252.9
Экспорт	19778.0	19848.8	17554.9	80281.5	12144.3	12637.0	11372.8	10140.2
Импорт	11332.3	12059.2	11465.0	43582.8	7896.4	9267.4	8594.1	7887.3
Қызметтер балансы	-1622.2	-1728.6	-1701.1	-6354.3	-1080.5	-1199.2	-1518.1	-1573.0
Экспорт	1649.5	1749.6	1775.7	6571.1	1476.0	1551.4	1730.9	1722.1
Импорт	3271.7	3478.2	3476.8	12925.4	2556.5	2750.6	3248.9	3295.1
Бастапқы кірістер балансы	-5961.2	-6686.4	-3893.8	-22658	-3005.6	-3664.74	-2663.9	-2181.0
Еңбекақы төлеу (нетто)	-436.5	-451.8	-467.1	-1793.0	-423.2	-416.3	-433.6	-393.5
Инвестициялық кірістер	-5559.6	-6269.5	-3461.7	21004.6	-2617.4	-3283.3	-2265.2	-1822.5
Алуға кірістер	498.9	433.4	453.6	1892.3	509.5	465.04	432.7	436.1
Тікелей инвестициялардан кірістер	36.8	25.2	40.3	127.0	57.9	82.6	85.5	89.8
Портфель инвестицияларынан кірістер	309.0	270.0	278.0	1183.0	296.4	271.2	236.7	231.1
Басқа инвестициялардан кірістер	153.1	138.1	135.3	582.4	155.2	111.2	110.5	115.1
<i>о.і. Ұлттық Қордың резервтері мен активтері бойынша сыйақы</i>	321.7	273.0	258.7	1176.8	264.9	276.3	249.3	236.9
Төлемге кірістер	6058.6	6702.9	3915.2	22897.0	3126.9	3748.38	2697.9	2258.6
Тікелей инвестициялардан кірістер	5266.8	5790.9	3201.7	19744.4	2454.7	2943.3	1880.8	1564.2
Портфель инвестицияларынан кірістер	370.6	567.5	376.2	1667.1	341.6	465.6	485.6	348.6
Басқа инвестициялардан кірістер	421.1	344.5	337.4	1485.5	330.7	339.4	331.5	345.8
Басқа бастапқы кірістер (нетто)	34.9	34.9	34.9	139.8	34.9	34.9	34.9	34.9
Қайталама кірістер балансы	-384.5	-468.0	-563.4	-1692.4	-287.1	-757.3	-395.7	-146.0
Капиталмен операциялар шотының балансы	2.9	2.2	8.3	29.3	-3.6	44.3	3.6	87.3

Дереккөзі: ҚРҰБ

6-кесте
(жалғасы)

Қазақстан Республикасының Төлем балансы
(млн. АҚШ доллары)

	2014			2014	2015			
	2-тоқ.	3-тоқ.	4-тоқ.		1-тоқ.	2-тоқ.	3-тоқ.	4-тоқ.
Қаржылық шот (ҚРҰБ резерв активтерін қоспағанда)	-1663.5	-4639.2	-2879.7	-6797.8	-2574.7	-1637.5	-3401.6	-2997.1
Тікелей инвестициялар	-1391.2	-3633.4	2900.6	-4717.4	-1437.6	229.2	-1441.8	-754.6
Қаржы активтерін таза сатып алу	476.4	414.5	2190.7	2333.4	1120.0	874.4	297.7	917.6
Міндеттерді таза қабылдау	1867.5	4047.9	-709.9	7050.7	2557.7	645.3	1739.5	1672.3
Портфель инвестициялары	239.7	1947.0	-5462.4	1037.8	-797.6	-1270.4	-5173.8	1363.5
Қаржы активтерін таза сатып алу	2527.2	1908.7	-2001.8	6472.7	-2115.6	-2667.3	-1581.2	-3148.8
ҚР Үкіметі және ҚР Ұлттық Банкі	3091.0	1561.5	-1960.6	6799.7	-1529.5	-2531.8	-1619.1	-2678.0
Банктер	-158.7	44.6	-13.1	-218.5	-632.2	-36.3	7.0	-158.3
Басқа секторлар	-405.1	302.6	-28.0	-108.5	46.1	-99.2	30.9	-312.6
Міндеттемелері таза қабылдау	2287.4	-38.3	3460.6	5434.9	-1318.0	-1396.9	3592.6	-4512.3
ҚР Үкіметі және ҚР Ұлттық Банкі	0.0	0.0	1982.1	1969.6	47.8	-122.5	3495.1	-63.3
Банктер	-220.5	57.8	-348.9	-809.9	-51.7	-121.3	-55.7	-643.7
Басқа секторлар	2507.9	-96.1	1827.4	4275.2	-1314.1	-1153.2	153.1	-3805.3
Туынды қаржы құралдары (нетто)	29.7	-66.8	-42.9	-37.1	-137.5	58.3	-62.0	25.8
Басқа инвестициялар	-541.7	-2886.0	-275.0	-3081.1	-201.9	-654.6	3275.9	-3631.8
Капиталға қатысудың басқа құралдары (нетто)	1.1	2.7	4.6	210.7	26.9	-0.5	0.6	59.5
Орта және ұзақмерзімді борыштық құралдар	-509.3	-468.2	-711.1	-2539.1	-1427.9	-791.0	515.3	-2555.6
Қаржы активтерін таза сатып алу	-99.4	-422.6	589.4	369.2	-1996.5	222.3	-425.4	-244.6
Міндеттемелерді таза сатып алу	409.9	45.6	1300.5	2908.3	-568.6	1013.3	-940.7	2310.9
Қысқамерзімді борыштық құралдар	-33.5	-2420.5	431.4	-752.7	1199.1	137.0	2760.0	-1135.7
Қаржы активтерін таза сатып алу	644.5	-2210.2	960.1	455.3	-10.2	-81.0	2310.8	-1079.1
Міндеттемелерді таза сатып алу	678.0	210.2	528.7	1208.0	-1209.4	-218.0	-449.2	56.6
Қателер мен жіберулер	-2616.9	-1378.5	-1524.2	-8566.3	-1935.5	-49.0	-2325.1	-1373.2
Жалпы баланс	472.7	-2169.5	-1295.5	-4254.9	-510.4	618.9	719.0	-64.1
Қаржыландыру	-472.7	2169.5	1295.5	4254.9	510.4	-618.9	-719.0	64.1
ҚҰБ резерв активтері	-472.7	2169.5	1295.5	4254.9	510.4	-618.9	-719.0	64.1
ХВҚ кредиттері	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Айырықша қаржыландыру	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Дереккөзі: ҚРҰБ